

ВСЕСВІТ

К. 51/72

1934

Г. ПЕТРОВСЬКИЙ

В. ЧУБАР

В. КАТОНСЬКИЙ

Л. ХИМОВ

М. КРИВОНОЗ

К. КІРКІЖ

М. МАТАНОВСЬКИЙ

А. РАДЧЕНКО

І. КЛИМЕНКО

1926
1964

ПОЛІТ-БЮРО ЦК КП(Б)У

Голова Науково-дослідницького Інституту
історії та філософії

ВУФКУ

ВУФКУ

Всеукраїнське Фото-кіно Управління

В найближчий час випускає в прокат:

„Трипільська трагедія“

Сценарій — Епіка

Постановщик — Анощенко

Оператор — Лемке

„Боротьба

В найближчий час випускає в прокат:

„Трипільська трагедія“

Сценарій—Епіка

Постановщик—Анощенко

Оператор—Лемке

„Боротьба велетнів“

Сценарій—Лазуріна

Постановщик—В. Турін

Оператор—Форестье

„С и н і й п а к е т“

Сценарій—Шкурупія

Постановщик—Лопатинський

Оператор—Калюжний

92668/2-4

105 (47714)С) „1926”].

Пролетарі всіх країн, єдналися!

ВСЕСВІТ

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

№ 2 (25) 1 лютого 1926 р.
Рік видання II-й.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

Харків, вул. Лібкнехта, № 11.
Тел. № 34-76.

1971
1972

П. Лісовий.

Надспорожнілим полем з жалем віє осінній вітер. Йому нема за що зачепитись і він з виттям несе туди, край неба, де сизі хмари стали важкою громадою.

Промінь вечірнього сонця прорізав темне небо і тремтів на обдертому порожньому полі. Земля, як старчиха, лежала під ним і убогість її була гнітюча.

З-за обрію, на шляху, показалося дві сірих по-

статі. Здавалось, ці двоє людей вийшли прямо з хмар, куди чорною смугою тікав широкий шлях. На обох були обшарпані, в кнотах шинелі, на головах старі кашкети, а ноги були обмотані ганчір'ям.

Вітер, ніби радіючи, що найшов в кого вдарити, з силою налетів на них і розбившись, з сумним свистом побіг далі.

Менший на зріст захитався і щось похоче на стогін вирвалось з його посинілих уст.

Другий сказав:

— Не відставай, брате, не відставай. Уже скоро... Всього чотири верстви лишилося.— І він ласкаво піддержав того, що ото-то, здавалось, мав от знесилля сісти.

Перший прохрипів:

— Не сила, брате, далі йти!..

— Ну-ну, подержись трохи. Вже скоро будемо дома,—він говорив бадьоро.—А там жінка нас зустріне, обігріє, нагодує. У мене відпочинеш. Хороша у мене, брат, жінка, добра. І зрадів йому, як побачив, що він

поборошт

(З сільських нарисів)

Ну, скажу тобі, як у раю я жив... І де та тільки війна вилась!..

Другий мовчав. На лиці йому застигла мука і з кожним кроком у нього виривався тихий стогін, а кризь онучі просипала кров і мочила замерзле груддя шляху.

Були обое похоче на привиди смерти, і здавалось, ніби вони тільки-но виривались з нечуваних тортурів. Були знесиленими кождий подув вітру зупиняв їх, настільки були вони слабкі.

На небі згас останній промінь, громада хмар виросла велетенських розмірів, на землю упала темрява. Вітер застиг ще дужче, ще сумніше.

Та ось показались впереді вогники і другий сказав:

— Он, глянь,—село! Це наша Тернівка. Скоро буде вдома!..

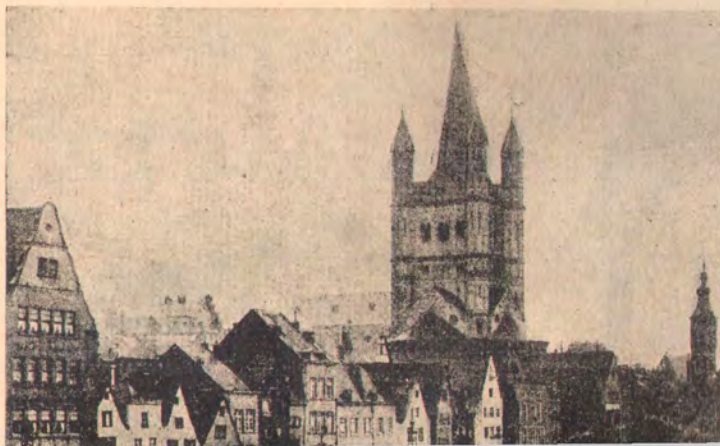
Більше він не міг нічого сказати, бо щось здушило його горло, а по щоках побігло гаряче, що вогнем пекло їх.

Перший відповів:

— Ти йди, а я тут посидю, піджду тебе. Бо не можу ступня далі зробити.

Він захитався й стогоном сів на землю.

— Ну, це дурни Михайле,—сказав старший, сказав, ніби до хлібчика, другий,—це зовсім недалечко. Трохи вулицею, а трохи повернемо в провулок і дома. Ну, підводи мене, Ну?..—Він підвів Михайла, бережно узяв його під лікоть і вивів його з вулиці. Вони йшли, спот

З-за обрію, на шляху, показалось дві сірих по-статі. Здавалось, ці двоє людей вийшли прямо з хмар, куди чорною смугою тікав широкий шлях. На обох були обшарпані, в кнотах шинелі, на головах старі кашкети, а ноги були обмотані ганчір'ям.

Вітер, ніби радіючи, що найшов в кого вдарити, з силою налетів на них і розбившись, з сумним свистом побіг далі.

Менший на зріст захитався і щось похуже на стогін вирвалось з його посинілих уст.

Другий сказав:

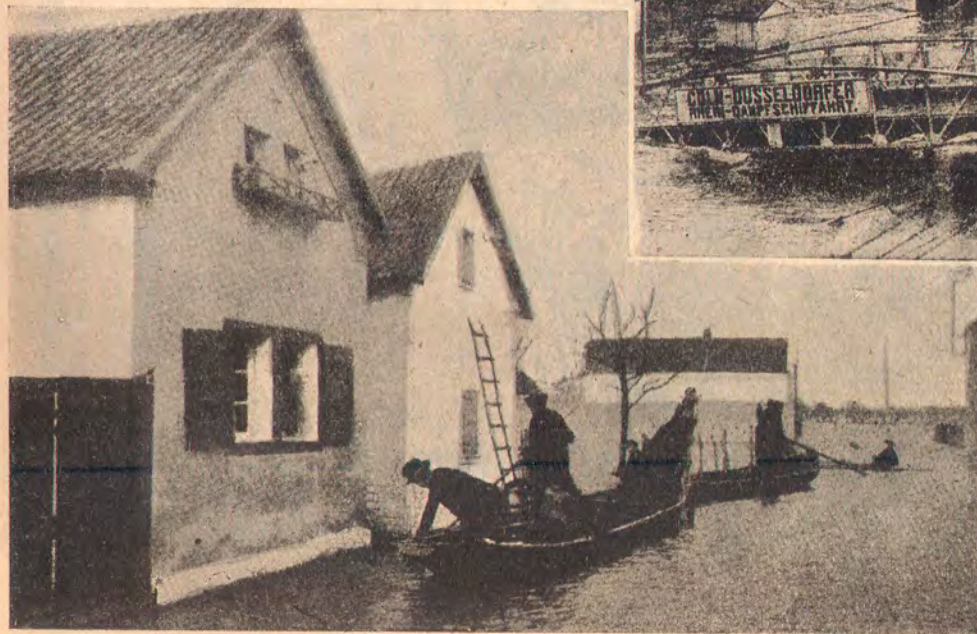
— Не відставай, брате, не відставай. Уже скоро... Всього чотири верстви лишилося.— І він ласкаво піддержав того, що ото-то, здавалося, мав от знесилля сісти.

Перший прохрипів:

— Не сила, брате, далі йти!..

— Ну-ну, подержись трохи. Вже скоро будемо дома,—він говорив бадьоро.—А там жінка нас зустріне, обігріє, нагодує. У мене відпочинеш. Хороша у мене, брат, жінка, добра І-ї зрадіє вона, як побачить мене... Де-ж, пак, шість років не бачились... А любились ми як?

Велика повідь у Кельні

На вулицях м. Рейдта (біля Кельну).

Приток води Майна, в час повіді, перетворився в бурхливий потік, що zalив вулиці міста.

Другий посміхнувся:

— Хтось, видно, весілля грає. Та ще коли хто й не з сусід. Може ще, брат, погуляємо з роги, га!... як ти думаєш?

Вони йшли, а звуки поволі наближались. Чу вже було окремі голоси, доносились гупотнява танк в, чулись окремі веселі вигуки.

— Ач, як їх розбирає, — не переставав бати кати другий. — Видно, добре гуляється!..

вдома!..
Більше він не міг нічого сказати, бо щось здушило його горло, а по щоках побігло гаряче, що вогнем пекло їх.

Перший відповів:

— Ти йди, а я тут посилю, підожду тебе. Бо не можу ступня далі зробити.

Він захитався і стогоном сів на землю.

— Ну, це дурни Михайле,—сказав скаво, ніби до хлика, другий,—це зовсім недалечко.

трохи вулицею, а повернемо в провулок і дома. Ну, підводи Ну?..—Він підвів Михайла, бережно у його під лікоть і в не випускав більше.

Вони йшли, спотикаючись, серед вулиці і їх було прийняти за дикумів на підпитку.

Другий говорив:

— Потерпи брате це ось зараз... Тепер уже скоро... Як-би темно, то я б тобі у свою хату поїзав... Хороша у мене хата, на три клітки —уже з жінкою біли... самі...

До них доніс звук весільної музики. Скрипка жалілась:

На що мене берете Куди мене ведете А бубон притакував Ой, щось буде!... Ой, щось буде!...

В темряві показались купки людей. Ясно чулась розмова. На темну вуличку лягло світлим злотистим полотном хатне світло. Коло одного з дворів була помітна метушня. Із-за плоту чулись захоплюючі звуки „чумака“. Якийсь чоловічий голос наливав землю і іноді різко вигукував:

У-яа!... Хо-хо-хо!... Крой!

Другий широкими очима вставився в хату, звідки лилось світло і голосом, в якому чулось і нерозуміння і розгубленість, промовив:

Це либонь, у мене!... Щоб воно могло значити?..

Ввесь тіль, якийсь сумнів закралась до нього в душу. Він встатнувся, але вдержавсь на ногах і попростував прямо до сарі, що широко були відчинені. Товариш його пошкандибав до них.

Сергій людей пішов шепіт:

Пасні, пленні...

Другий, що ввесь час утішав свого товариша, став пропитиць наперед. Хтось закричав:

Уй, дружко, тут ось двоє плених прийшли! Піднеси їм на тарі! Вони з дороги, хай підправляться!

А меншого вже обступили цікаві і стали розпитувати:

Хто?.. відкіля?.. Де були?.. Куди йдете?

Але він не міг нічого сказати, а тільки тупо дивився й на-решті промовив одне слово:

Сісти...

Ного посадили на призьбу, хтось приніс чарку, але полонений не міг навіть удержати її в руках. Горілка розхлюпувалась, і пришлось її силою влити йому в рот.

Сердобольна молодиця сказала:

Вданий, як-же він стомився!..

Коло рундука дружко з великої пляшки наливав чарку й казав:

Виййте, товаришу, а потім до хати ходіть, закусите...

Полонений узяв чарку, та вона чомусь танцювала йому в руках і він, щоб не впустити, взяв її обома руками і промовив:

За ваше здоров'я, куме Степане!..

дружко витріщив очі, потім нагнувся нижче до самого обличчя, і чим більше дивився, тим ставав біліший.

Так це ви, куме Іване?.. — сказав він так само тихим, але воїним жаху голосом. — Так це ви?.. Де-ж ви узялися?..

Я... я самий... І оце стою й дивуюся, що за весілля в мої хаті?

Дружко хотів щось сказати, але не міг, і став шукати підпори коло причілка. Нарешті вимовив:

Сергій Есенін.

* * *

„Ну, прощай. Я тобі, тільки жінка“.
Подивилась в-останне кругом.
А на дворі летіли сніжинки,
Мерехтіли, як сон, за вікном..

Тільки дум заклопотані зграї,
А за думами... постріл, і—тьма..
Дим цигарки пливе, пропливає,
Як любов, як життя, припливає...

його посадили на призьбу, хтось притиснув чарку, і він не міг навіть удержати її в руках. Горілка розхлюпалась, і пришлось її силою влити йому в рот.

Сердобольна молодиця сказала:

— Бідний, як-же він стомився!..

Коло рундука дружко з великої пляшки наливав чарку й казав:

— Випийте, товаришу, а потім до хати ходіть, закусите!..

Полонений узяв чарку, та вона чомусь танцювала йому в руках і він, щоб не впустити, взяв її обома руками і промовив:

— За ваше здоров'я, куме Степане!..

Дружко витріщив очі, потім нагнувся нижче до самого Іванця, і чим більше дивився, тим ставав біліший.

— Так це ви, куме Йване?... — сказав він так само тихим, але повним жаху голосом. — Так це ви?... Де-ж ви узялися?..

— Я... я самий... І оце стою й дивуюся, що за весілля в моїй хаті?

Дружко хотів щось сказати, але не міг, і став шукати підпори коло причілка. Нарешті вимовив:

— Та стійте!.. Та ми-ж усі вважали вас давно за мертвого!.. Та що це воно таке?... Ой господи!..

І він безпорадно крутив головою.

А чутка уже пронеслась по всьому двору і весь народ став гнуптись до рундука, бажаючи бути ближчим до подій.

Іван мовчки зійшов по східцях у сіни, перед ним мовчазно наступились, — і він ступив до хати. Та тут він таки не витримав і похитнувся.

Щось примусило його ухопитись за серце і обіпертись на стіну. Якийсь невимовний і короткий крик вирвався йому при цьому з грудей.

Всі повернули до нього голови і остовпіли. А молода, що за мить була весела й червона, раптом стала біліша крейди.

Балачка наче обрубана, ущухла і в хаті наступила тоскна й гнітюча мовчанка.

Потім з покуття зірвалась молода, з риданням кинулась до Івана, припала до його брудних, у ганчір'ях, ніг і голосила:

— Мій Івасику, мій рідненький!.. Де-ж ти це стільки був?.. Де-ж ти так довго пропадав?.. Я видавила усі очі за тобою! Діти що-дня плакали без тебе!.. Ой, людоньки добрі, порадьте-но мені, що робити? Якого чоловіка брати?..

Але ніхто не мовив ані слова, і тиша стояла така, що чути було калатання сердець. І всі чомусь не хотіли дивитись одне одному в лице. А молодиця так і лишилась з простягнутими руками на долівці.

Тоді всі повернулись до Івана, бо йому слово належало. Та він ступнув крок, ступнув другий, потім, ніби його хто переломив надвоє, сів на лаву, ухопив голову в руки і став хитатись з боку в бік, а в ньому щось кликотало, із горла виривались якісь хрипкі звуки і щоб стримати себе, від скрипів зубами.

Сергій Есенін.

* * *

„Ну, прощай. Я тобі, тільки жінка“.
Подивилась в-останнє кругом.
А на дворі летіли сніжинки,
Мерехтіли, як сон, за вікном..

Тільки дум заклопотані зграї,
А за думами... постріл, і—тьма...
Дим цигарки пливе, пропливає,
Як любов, як життя, припливає...

Тільки постріл... і мозок—на клоччя...
І волосся і кров на стіні...
От чому я минулої ночі
За Есеніним плакав у сні.

Вітер шибками грає і дзвонить,
Не влетить у кімнату ніяк.
Він такий, як і я, невгомонний,
Безталанний такий, як і я.

Хто там плаче прощально і дзвінко,
Чий чорніє в вікні силует?..
Так. Для мене вона—тільки жінка,
Як для неї я—тільки поет.

В. Сосюра.

Тут підвівся молодий, що досі сидів приголомшений на покуті, став перед Іваном і схвильованим голосом казав:

— Слухайте, Іване, не виніть Марфи ні в чому. Вона не винна. Винен я, я й мушу нести кару. Вона вас так ждала, вона так довго виглядала. Аж ось усі повернулись с фронту... Потім усі прийшли з плену, а вас усе нема та й нема. А коли прийшов Сашко Мирошників, та сказав, що він чув, ніби ви в пліну в Германії померли... Але й тоді вона ще не вірила, а все ждала. Та вже люди стали казати: — Чого ти ждеш? Якби він був живий, то давно-б уже прийшов... Чого ж ти себе сушиш?.. Ось, як діло було, Йване!.. Правду я кажу, люди?..

І всі глухо й твердо сказали:

— Правду!..

— Що-ж ми будемо робити?—підвів голову і тихо запитав Іван.

Але ніхто нічого не міг порадити. Всі мовчки стояли і кожен не знав, що сказати.

— Що ми будемо робити?—знов тихо запитав Іван, переводячи очі з одного на другого.

Тоді слово узяв дід Терешко і перед Іваном ковтаючи слова, говорив:

— Тут, Іване, вийшла помилка... Помилку цю, значить, треба виправити... Як?..—дід Терешко обвів хату очима і вів далі:—Вас у Марфи, виходить, два чоловіки тепер от, значить, я й кажу,—тут дід зовсім захвилювався,—я й кажу, значить, хай сама Марфа вибере одного з вас.

Кого вона вибере, той, значить, і буде їй за чоловіка.

А другий мусить без скандалу уступитись.

Правду я кажу?—звернувся дід до людей.

— Правду!.,—сказали люди.

— Ти як, Хведоре?—звернувся він до молодого.—Згоден?

— Я пристаю на це...—сказав тихо Хведір.

— А ти, Іване?

— Я теж!...

Тепер усі дивились на Марфу. Кого вона вибере?

А вона, як підбита птиця, кинулась було до Хведора, потім кинулась до Івана.

Зупинилась.

105-ти літній дід

Гавриш живе на Миргородщині. Дід ще досить бадьорий для своїх років, має добрий слух, зіркі очі. Зфотографовано діда в час спочинку за молотьбою хліба.

Її лице прийняло образ муки. Вона заломила руки.

В хаті чекання напружилось, струна.

Марфа шукала поради в очах.

Поради не було.

Тоді вона опустила безсило руки й тихо-тихо, скоріше шепітом, ніж словами, промовила:

— Я вибираю йвана...

Шепіт полегкості пронісся по хаті, ніби гора піску посунулась.

Той шепіт підхопив вітер і поніс його у поле, і розвіяв, розсипав та шелестом сухого бадилля.

Дружко вхопив карафку з горілкою і гукнув у сіни:

— Музики, польки!..

Через годину на покуті сидів вмитий, у білій сорочці, Іван.

Поруч з ним його товариш.

Коло нього недавній „молодий Хведір.

В хаті стояв вереск, крик, гамір.

Люди, пили сміялись, оповідали про війну, згадували свої пригоди.

На дворі скаржилась скрипка:

На що мене берете?...

Куди мене ведете?...

А бубен їй притакував:

Ой, щось буде!...

Ой, щось буде!...

А другий мусить без скандалу уступитись.

Правду я кажу?—звернувся дід до людей.

— Правду!.,—сказали люди.

— Ти як, Хведоре?—звернувся він до молодого. — Згоден?

— Я пристаю на це... — сказав тихо Хведір.

— А ти, Іване?

— Я теж!...

Тепер усі дивились на Марфу. Кого вона вибере?

А вона, як підбита птиця, кинулась було до Хведора, потім кинулась до Івана.

Зупинилась...

Гавриш живе на Миргородщині. Дід ще досить бадьорий для своїх років, має добрий слух, зіркі очі. Зфотографовано діда в час спочинку за молотьбою хліба.

Через годину на покуті сидів в митий, у білій сорочці, Іван.

Поруч з ним його товариш.

Коло нього недавній „молодий Хведір.

В хаті стояв вереск, крик, гамідер.

Люди, пили сміялись, оповідали про війну, згадували свої пригоди.

На дворі скаржилась скрипка:

На що мене берете?...

Куди мене ведете?...

А бубен їй притакував:

Ой, щось буде!...

Ой, щось буде!...

П. Лісовий.

10/11—26 р. Харків

П. Й. КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ.

(До 20-тирічного ювілею літературної діяльності).

Пилип Йосипович Капельгородський, син селянина, народився в 1882 році на Харківщині, в селі Городищі.

Вчився в Полтавській духовній семінарії, але перед закінченням 5-ої класи його на селі 1902 р. було заарештовано в зв'язку з селянським аграрним рухом на Червоноградщині (Константиноградщина) й вислано на Харківщину під догляд поліції.

В 1903 р. т. Капельгородський перебрався на Кубань, де й учительовав до 1902 р., після чого з розпорядження харківської жандармерії його звільнили з учительської посади й вислали на Харківщину. Повернувшись на Кубань, він 1905 р. брав участь у революційних подіях в районі м. Армавіру.

В 1909 р. т. К. знову був заарештований за революційну діяльність і після довгого перебування в Армавірській тюрмі, його було передано до суду. Матеріали для обвинувачення послужили, між іншим, його революційні вірші: «Не стріляй» та інш.

Тов. К. працював на різних посадах: учительовав, був інструктором кооперації, обласним статистиком, головою с.-г. райсоюзу, лектором соціально-економічних наук, секретарем редакції, редактором. Але весь час основною працею його була література й журналістика.

Перші поезії його надруковані в 1905 р. в збірці «Перша ластівка», після чого він приймав участь майже в усіх українських журналах, газетах та збірках дореволюційного часу.

Окремим виданням вийшли тільки поезії перших часів та книжка «Українці на Кубані», спалена потім у Києві денікінцями.

Напрямок поезії т. Капельгородського і його журнальних та газетних статей за всі 20 років одинаковий—боротьба за визволення пригноблених та поневолених. Йому-ж належать перший переклад «Похоронного маршу» (журнал «Вільна Україна», 1906 р. ч. 5—6), революційні вірші у збірках «З неволі» (склали вологодські засланці 1907 р.) та в «Терновому вінку». Його п'єса «Чарівна сопліка», що вийшла двома виданнями 1923 р. та 1925 р.,—тільки продовження дореволюційної літературної праці.

Почавши з «Вістей Лубенського Ревкому», т. К. брав участь в «Червоній Лубенщині», а зараз постійний співробітник газети «Більшовик Полтавщини» та «Робітника».

В день 20-тирічного ювілею, т. К. одержав багато телеграфних привітань, листів. Окріюро секції робітників преси урочисто святкувало ювілей журналіста-громадянина.

Гр. Rogozivskiy.

ВСЕСВІТНЯ

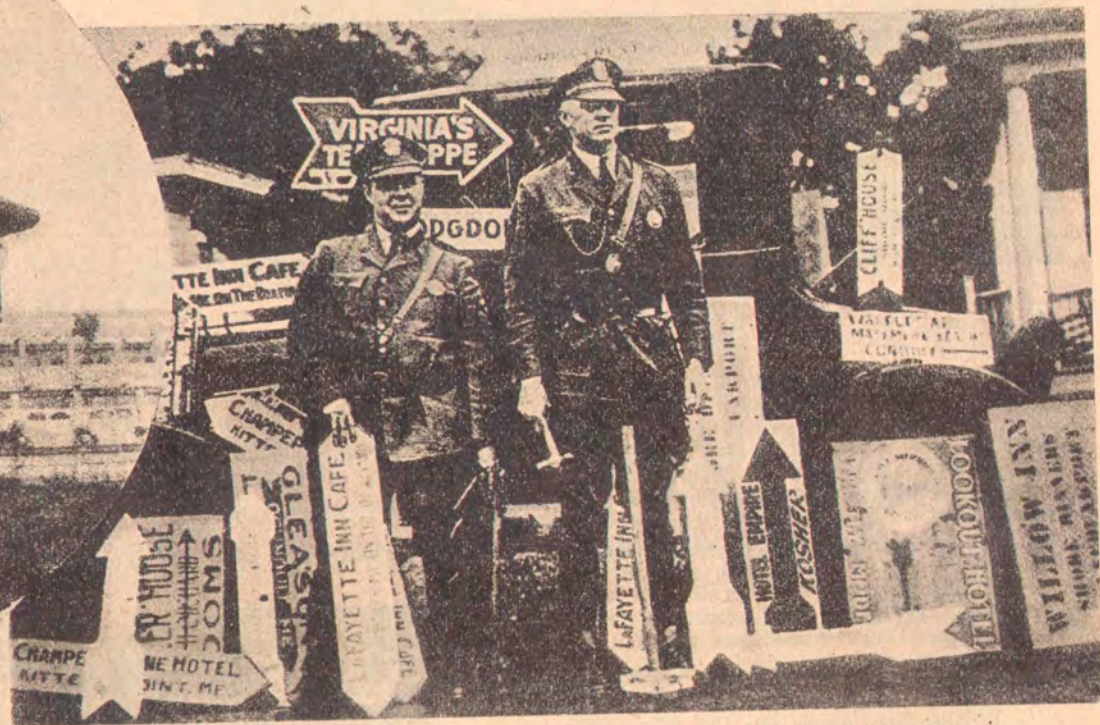
І
Л
Ю
С
Т
Р
А
Ц
І
Я

Жіноча демонстрація на вулицях у Пекіні; в овалі — „Пуп землі” — храм небес у Пекіні

Жіноча демонстрація на вулицях у Пекіні; в овалі — „Пуп землі“ — храм небес у Пекіні

Нью-Йорк. Поліцаї зривають плакати, що псують вулиці.

„Кінець світу“ — Край китайської стіни в Шанхай-Хуні

Динамітн. будинок на мосту через Рейн. Поставлено його „на всякий випадок“

МИНУЛОГ УКРАЇНИ

Батурин

* Містечко Батурин Конотопської округи на Чернігівщині багате на події в своєму минулому. Близькість Батурина до Московського кордону (Бурівель), природні фортечні дані, сприяли утворенню в Батурині в XVII віці політичного центру. Протягом XVII—XVIII віків Батурин був резиденцією гетьманів, які під охороною Московської варти почували себе тут надійно й звідсіля керували „запорозьким низом“. Московська самодержавна влада знайшла тут свій опорний пункт і через своїх ставлеників-гетьманів провадила управління краєм.

«Будинок Кочубея» в Батурині.

Заснування Батурина приписують Стефану Батурино. Ця звідка є у всіх енциклопедичних словниках і вважається начеб-то загальноприйнятою. Але частина вчених ставиться критично до цього твердження й зна-

ним „запорозьким низом“, що вперто обстоює „козацькі вільності“. Ця ж сова боротьба між старшиною, що йде до перетворення в «шляхетство» народними масами, йде безупинно на протязі XVII—XVIII в. і центром цієї класової боротьби стає Батурин. Поруч з утворенням «шляхти» та повстання дворянства ростуть і її намагання, що до самостійності України, бо українська шляхта відчуває конкуренцію з боку московського боярства, що прикладає поступово шлях до Чорного та Озовського морів та захоплює в свої руки торгівлю й промисловість. Тому поруч з класовою боротьбою внутрішньої України між шляхтою і поспільством та козацькою «голою» розвивається й зовнішня боротьба за самостійність, що веде до спільних зі шведами й повстання Мазепи.

Підчас повстання Мазепи, коли Мазепа з частиною війська втік з Батурина, Батурин було взято військом Меншикова й зруйновано до щенту. При знищенні, по словах Чернігівського літописця, погоріли всі будівлі міста за винятком лише будинку Кочубея та одної хатки, що притулилася до гори й яку обійшла пожежа. Т. Шевченко в поемі «Великий льох», на підставі народньої легенди оповідає про те, що Петро I приїздив до Батурина після руйнації біля єдиної залишеної хати зупинився й поїв коня. І дівчинка, що поїла водою руйніника Мазепинської столиці, засуджена була на вічні муки.

„Одна тільки й осталась
В Батурині хата;
І в тій хаті поставили
Царя ночувати,
Як вертався з-під Полтави.
Я йшла од криниці
Повз хатину, а він мені
Махає рукою:
Каже коня напоїти,
А я й напоїла;
Я й не знала, що я тяжко,
Тяжко согрішила».

За часів Мазепи в Батурині збереглося слідує:

1) Будинок Кочубея, який підчас пожежі міста в 1708 році залишився, як власність «вірного царського слуги».

Цей будинок був років 40 назад реставрований, але його стиль і зовнішній вигляд залишився (хоч реставрація його трохи й зменшила).

«Будинок Кочубея» в Батурині.

Заснування Батурина приписують Стефану Батурино. Ця звідка є у всіх енциклопедичних словниках і вважається наче-то загальноприйнятою. Але частина вчених ставиться критично до цього твердження й знаходить, що більш обґрунтованим з'являється припущення, що Батурин засновано не раніш 1625 р., коли почалася колонізація цієї частини України. Ясне те, що Батурин був прикордоною пусткою й належав нормально Москві.

На протязі свого існування Батурин був декілька разів зруйнований. Перше це сталося в 1631 році, коли в місті стався жорстокий бій між польським та Московським військом. Руїни міста zostалися за Московським військом, яким керував боярин Шеїн. Але згодом Батурин відійшов до Польщі й був у руках польського панства до козацької революції 1648—1654 року.

Під региментом Польщі Батурин переходить від одного польського пана до другого; попереду він був «пожалований» канцлеру Осолінському за «державні послуги», після смерті Осолінського він переходить до князів Любомирських, з рук яких він був забраний революцією...

Підчас козацької революції 1648—1654 р.р. Батурин, як фортеця відігравав значну роль «опорного пункту» в боротьбі й був одною з перших маєтностей, що були забрані від польських панів козацьким військом. Після Переяславської умови царем Олексієм Михайловичем Батурин було подаровано шуряку Богдана Хмельницького—Пану Золотаренко й цар дав грамоту «володіти містом йому та жінці його й дітям». Але пожежа зруйнувала місто й замість містечка Батурино, що «допустом божим все згоріло» Золотаренко одержує царського листа на Глухів.

Бурхливий запорізький низ, що не задовольняється царським региментом і гетьманською владою й весь час готовий повстати, утворює великі труднощі що до управління краєм і тому центр управління пересовується на північ і таким центром стає Батурин. Тут зосереджується військова старшина, яка поступово перетворюється в «дворянство» й опирається на військово силу веде боротьбу з степовим поспільством та демократич-

одної хатки, що притулилася до гори й яку обійшла пожежа. Т. Шевченко в поемі «Великий льох», на підставі народньої легенди оповідає про те, що Петро I приїздив до Батурина після руйнації біля єдиної залишеної хати зупинився й поїв коня. І дівчинка, що поїла водою руйника Мазепинської столиці, засуджена була на вічні муки.

„Одна тільки й осталась
В Батурині хата;
І в тій хаті поставили
Царя ночувати,
Як вертався з-під Полтави.
Я йшла од криниці
Повз хатину, а він мені
Махає рукою:
Каже коня напоїти,
А я й напоїла;
Я й не знала, що я тяжко,
Тяжко согрішила».

За часів Мазепи в Батурині збереглося слідує:

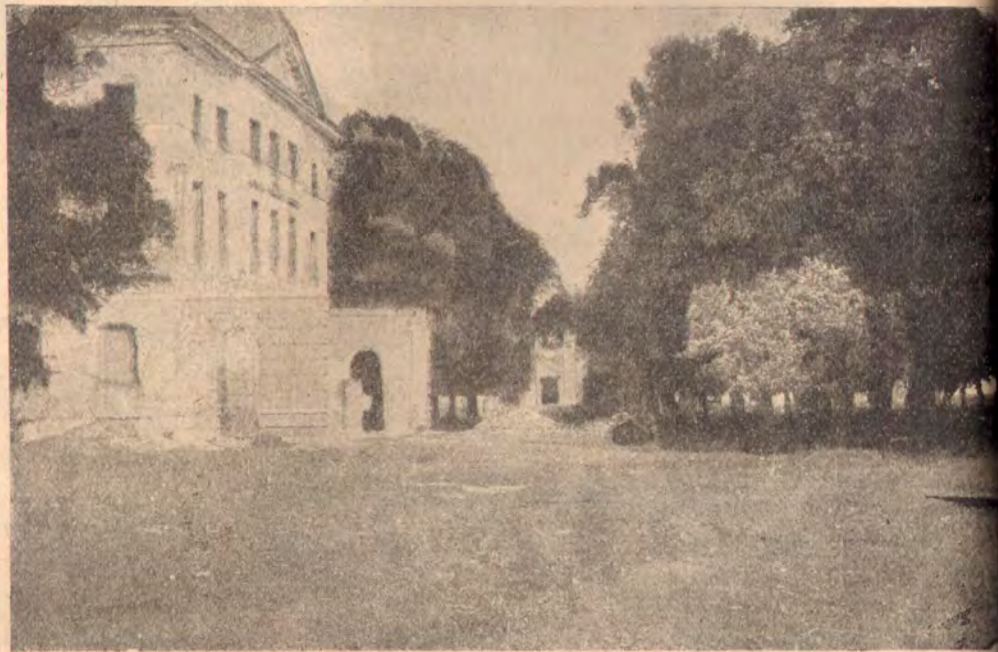
1) Будинок Кочубея, який підчас пожежі міста в 1708 році залишився, як власність «вірного царського слуги».

Цей будинок був років 40 назад реставрований, але його стиль і зовнішній вигляд залишилися (хоч реставрація його трохи й зменшила).

Цей будинок, разом з старовинним чудовим парком, з'являються на старіших історичних пам'ятках Батурина.

Мебель у будинкові немає, вони забрані в Чернігівський музей, де й зберігаються.

Цікавим з'являється льох будинку, де була в'язниця.

Батуринський палац—збоку.

В'язниці добре збереглися, й досі помітні на стінах мають «слухові таємні вікна» в них, через які можна було чути, що каже ув'язнений під час її катування.

Тому у в'язниці йде зверху через вузькі вікна з ґратами.

Ця в'язниця робить гнітюче враження.

Ця в'язниця в Батурині була центральною тюрмою, в якій перебували Іван Сірко, Дорошенко, а також інші народні герої того часу.

В'язниці не перешкоджали любовним зв'язкам Мазепи й в цьому парку, що коло м. Кочубей, відбувалися побачення старшого Мазепи з його коханою Марією Кочубей. Ця романістична історія описана Пушкіним в «Полтаві».

Залишилися також листи Мазепи, з яких видно, що поруч з жорстокістю яка виявилася в ньому в розправі з Палієм, Мазепа не був чужим і «сентиментальним» почуванням і ставився до татів вночі йшов не раз на в'язницю в Марію, коло паркану селитьби Кочубей.

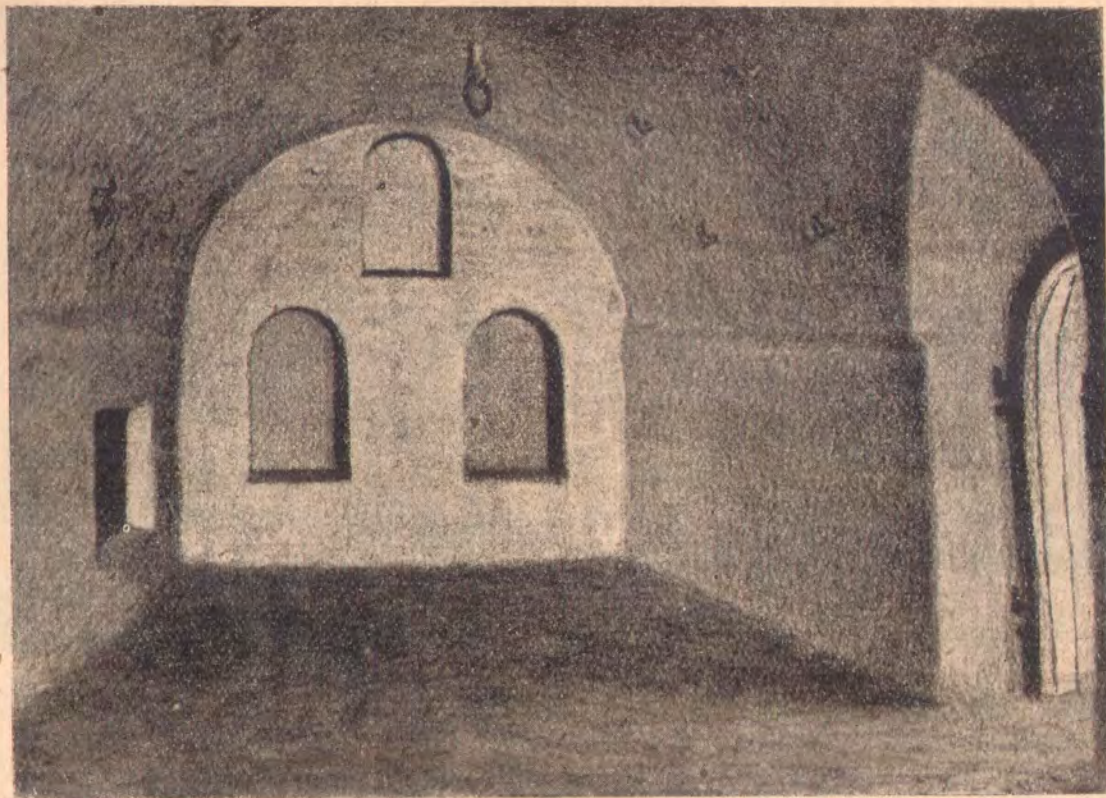
Кочубей в своєму доносі царю на Мазепу писав згадує про свою сімейну «неславу» й просив Мазепу в привласненні дочки та вдовою. «Прельсуючи своїми рукописними листами дщерь мою неперестанно і своєму злочинному поведінню їй дари різні, яко єдиною надією, дабих аз от печалі живот погубил; а вона не возмог лестию, преклонилася к обаянню і обаянню і сотвори действом і обаяннем еще раз мою позбестітися, на отца и матерь пле-

н парку при будинкові Кочубей й досі вказує на «дуб Марії», під яким ніби-то були побачення Мазепи з його улюбленою...

Місце це був палац Мазепи, так званий «Городок» й досі збереглося, що вказує на колишню фортецю, що оточена була ровом і сполучалася зі шляхом через місточки.

Після зруйнування в 1708 р. Батурин протягом декількох років залишався пусткою. Наказом Катерини 1726 р. Батурин було «пожаловано» князю Голицькому. Годі-ж було зроблено опис будівель, з якого видно, що й в 17 роки після зруйнування місто ще не відновилося. Після опали в'язниці Батурин було «отписано на єе величество».

Батурин відновився вже згодом, за часів гетьманування К. Розумовського, коли організована була «експедиція о Батуринському строеній» і здійснено реставрація міста. Наказом Єлизавети Батурин подано було «в цю її спадкове володіння» К. Розумовському. К. Розумовським було збудовано палац, для чого були споруджені «цегельні та листового срібла цегельні заводи», і запрошені видатніші архітектори того часу. Палац збудовано по плану і під доглядом Ч. Камерона. В виданій в 1924 р.

Стара в'язниця в будинкові Кочубей.

архітектора-майстра знайшли своє втілення в будівлі батуринського палацу, який з'являється зразком «строго класичного стилю» і для збудування якого Камероном вибрано і чудове місце. І все це, як каже архітектор Лукомський.—разом з парком, Мазепинським городком, що зберіг і досі колишні вали, та тинистим садом, де у в'язниці були замкнені, згідно з народною легендою, Іскра і Кучубей, Батуринський палац утворив таку єдність архітектурного пейзажу, рівного якому не знайти ніде в Росії. Поруч з простотою зовнішнього виду будівель та строю ого пропорційністю їх, Камерон дбає про ефективність внутрішньої обробки та прикрас. Це одна з особливостей будівництва Камерона, що теж відбилося на Батуринському палаці. Сполучення «простоти й строгости» зовнішнього виду і ефективності внутрішньої обробки і обробки деталей, поруч з красою місцевості, утворювало надзвичайну художню красу і тому К. Широцький каже, що «батуринський палац збудований Камероном уявляв собою найліпшу будівлю в Європі». Самому Розумовському не довелося жити в палаці і палац так і залишився «необитаемим». Він поступово руйнувався,

...посилля си дари різні, як до едних
...дабих аз от печалі живот погубіл;
...не возмог лєстю, преклонїлсѧ обаянїю
...і сотворї действом і обаянїем еще
...і мѧ позбєстїтсѧ, на отца и матерь пле-

И парк при будинкові Кочубея й досі вка-
...на „дуб Марії“, під яким ніби-то були
...Мазепи з його улюбленою...

Місце де був палац Мазепи, так званий „Городок“ й досі зберегло
...що вказує на колишню фортецю, що оточена була ровом і сполу-
...зі шляхом через місточки.

Після зруйнування в 1708 р. Батурин протягом декількох років зали-
...пусткою. Наказом Катерини 1726 р. Батурин було „пожаловано“
...Тоді-ж було зроблено опис будівель, з якого видно, що й
...17 років після зруйнування міста ще не відновилося. Після опали
...Батурин було «отписано на єе величество».

Батурин відновився вже згодом, за часів гетьманування К. Розумов-
...коли організована була «експедиція о Батуринськом строенї» і
...реставрація міста. Наказом Єлизавети Батурин подано було «в
...в європейське володіння» К. Розумовському. К. Розумовським було
...палац, для чого були споруджені «цегельні та листового срібла
...заводи», і запрошені видатніші архітектори того часу. Палац
...будувався по плану і під доглядом Ч. Камерона. В виданій в 1924 р.
...«Чарльз Камерон» дана характеристика цього архітектора-
...«Камерон был способен думать пятнами, не глядя на рисунок с
...живыми дробными скелетом; Камерон—уточенный художник конца
...нашего века, уверенный, что нет красоты вне искусства Эллады».

Відмічено також «внимательность Камерона к вопросам техники, он
...за прочностью построек». Ці всі особливості Камерона, як

Батуринський палац.

Стара в'язниця в будинкові Кочубея.

архітектора-майстра знайшли своє втілення в будівлі батуринського
...палацу, який з'являється зразком «строго класичного стилю» і для збуду-
...вання якого Камероном вибрано і чудове місце. І все це, як каже архітек-
...тор Лукомський.—разом з парком, Мазепинським городком, що зберіг і
...досі колишні вали, та тінистим садом, де у в'язниці були замкнені, згідно
...з народною легендою, Іскра і Кучубей, Батуринський палац утворив таку
...єдність архітектурного пейзажу, рівного якому не знайти ніде в Росії.
...Поруч з простою зовнішнього виду будівель та строгою пропорційністю
...їх, Камерон дбає про ефектовність внутрішньої обробки та прикрас. Це
...одна з особливостей будівництва Камерона, що теж відбилося на Бату-
...ринському палаці. Сполучення «простоти й строгости» зовнішнього виду і
...ефектовність внутрішньої обробки і обробки деталей, поруч з красою
...місцевости, утворювало надзвичайну художню красу і тому К. Широцький
...каже, що «батуринський палац збудований Камероном уявляв собою най-
...ліпшу будівлю в Європі». Самому Розумовському не довелося жити в
...палаці і палац так і залишився «необитаємим». Він поступово руйнувався,
...переводився в розпорядження різних установ, що не могли його зберегти
...як слід; і нарешті в 1911 році перейшов в завідування Петербурської про-
...мади охорони та збереження пам'яток старовини.

Громада почала реставрувати палац, але за браком коштів не могла
...закінчити реставрації, що припинилася на початку імперіалістичної війни.
...Підчас денкинщини, коли в Батурині протягом кількох місяців був фронт
...і безупина стрільянина, палац було пошкоджено, а в 1923 р. сталася поже-
...жа, що звела майже на нівель зроблену реставрацію.

Крім палацу з кінця XVIII—початку XIX в. залишилися
...будована Розумовським церква.

В церкві зберігається коштовна євангелія-подарунок За-
...порізької Січі.

На євангелії мається вирізаний напис 1775 р. про надан-
...ня євангелії Батуринській церкві: «коштом Павла Флорови-
...вича Головатого козака Січі Запорізької».

В XIX віці в Батурині та його окозрі стає славнозвіс-
...ним пасічництво яке було розпочате відомим П. І. Проко-
...повичем.

Царський уряд підозріло ставиться до бжільницької
...пропаганди і бжільництво в кінці XIX в. підупадає, а разом
...з його підупадом закривається й батуринський свічний
...завод, що розвив був значну продукцію...

Зараз в 1924 р. заходами місцевої влади засновується
...пасічницьке т-во ім. Прокоповича, яке поставило своїм зав-
...данням відновлення бжільництва в Батуринському районі.

Протягом XIX віку Батурин одвідує чимало туристів, ба-
...туринські пам'ятки старовини викликають у туристів різні
...почуття: у інших сум, у інших обурення і заклик до боро-
...тби з царським урядом.

Поет А. То стой, одвідавши Батурин, висловлює свій
...сум з приводу занепаду палацу:

«Ты знаєш край, где Сейм печально воды
...Меж берегов осиротелых льет.
...Над ним дворца разрушенные своды,
...Густой травой давно заросший вход».

Польський поет Падура, одвідавши Батурин, охоплений був зовсім іншим почуттям; „мазепинський городок“ викликав у нього революційне почуття обурення й помсти:

„Чи довго ще буде з молитвой і дзвоном
Запроданий піп чесне ймення кляти?“.

Дроздов у книжці „Аграрные волнения в Черниговской губернии в годы первой революции“ оповідає про події 1905 р. в Батурині: „На перший день Різдва до станової квартири зібралася велика юрба (до 200 душ), не дивлячися на те, що „всякие сборища“ були заборонені. На вимогу поліції і військових дозорів розійтися, з юрби відповідали посмішками та лайкою, однак, в решті юрбу вдалося розсіяти. Але на другий день в тому самому місці зібралася знов вже значно більша юрба. Відношення її до поліцаїв та війська було дуже вороже. Ніякі пропозиції розійтися не допомагали...“

Тоді урядник та стражник звернулися до юрби з попередженням, що в разі люди не розійдуться, війсьсько почне стріляти. У відповідь на це по черешення в урядників та стражників полетіли кії та поліна.

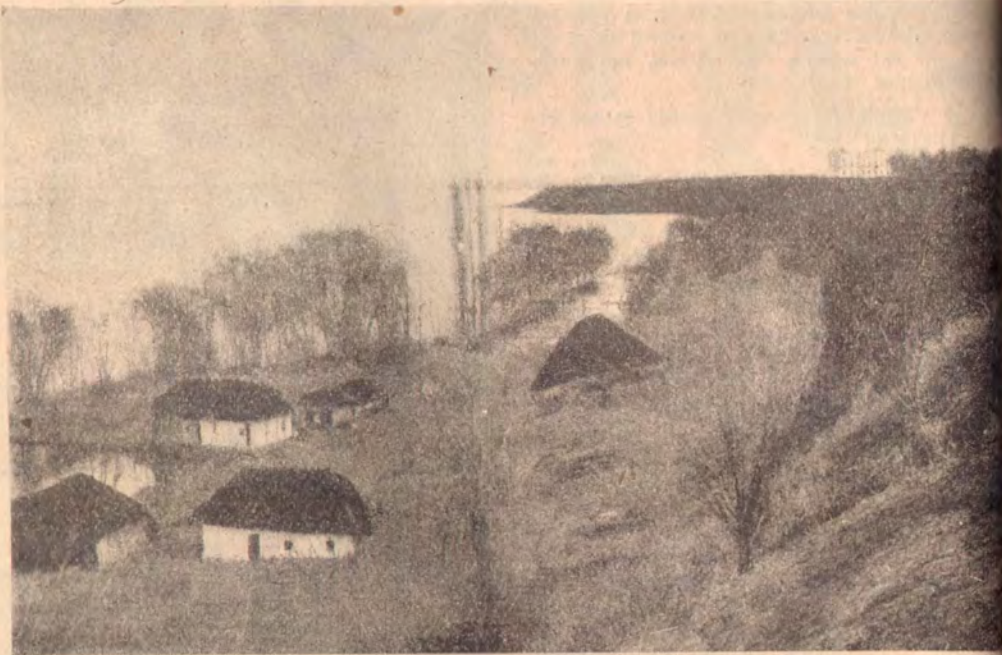
Стражниками було дано кілька залпів, одного громадянина було вбито і декількох поранено. Після вистрелів задзвонили в набат і народу почало збиратися ще більше. Становище було загрозливе, зібралася така сила людей, що навіть військо не відважувалася розпочати наступ.

Було викликано взвод драгунів.

А 31 грудня прибув до Батурину „сам“ жандарський полковник Рудов з ісправником. Почалися арешти...“

Значну роль Батурин відіграв в житті Конотопської округи підчас горожанської війни 1918—1920 р.

Підчас денікинщини в Батурині протягом кількох місяців існував фронт і відважні „батуринські партизани“ вели наступ на Батурин, що закінчився відібранням Батурину.

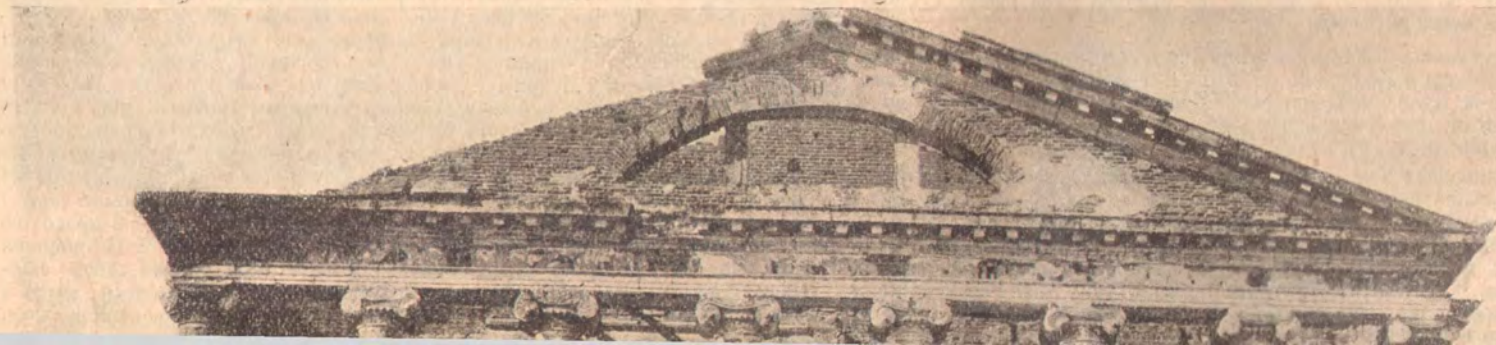

Околиці Батуринського палацу.

Організовані „батуринські отряди“ допомогли ліквідувати бандитизм Конотопщині.

Зараз, коли звернути увагу на „третій фронт“—культурне будівництво Батурин з його багатю історією та цінними пам'ятками має культурну цінність і збереження пам'яток старовини і мистецтва в Батурині му бути нашим завданням на „третьому фронті“.

Г. Мохн

Було викликано взвод драгунів.

А 31 грудня прибув до Батурина „сам“ жандарський полковник Рудов з ісправником. Почалися арешти“..

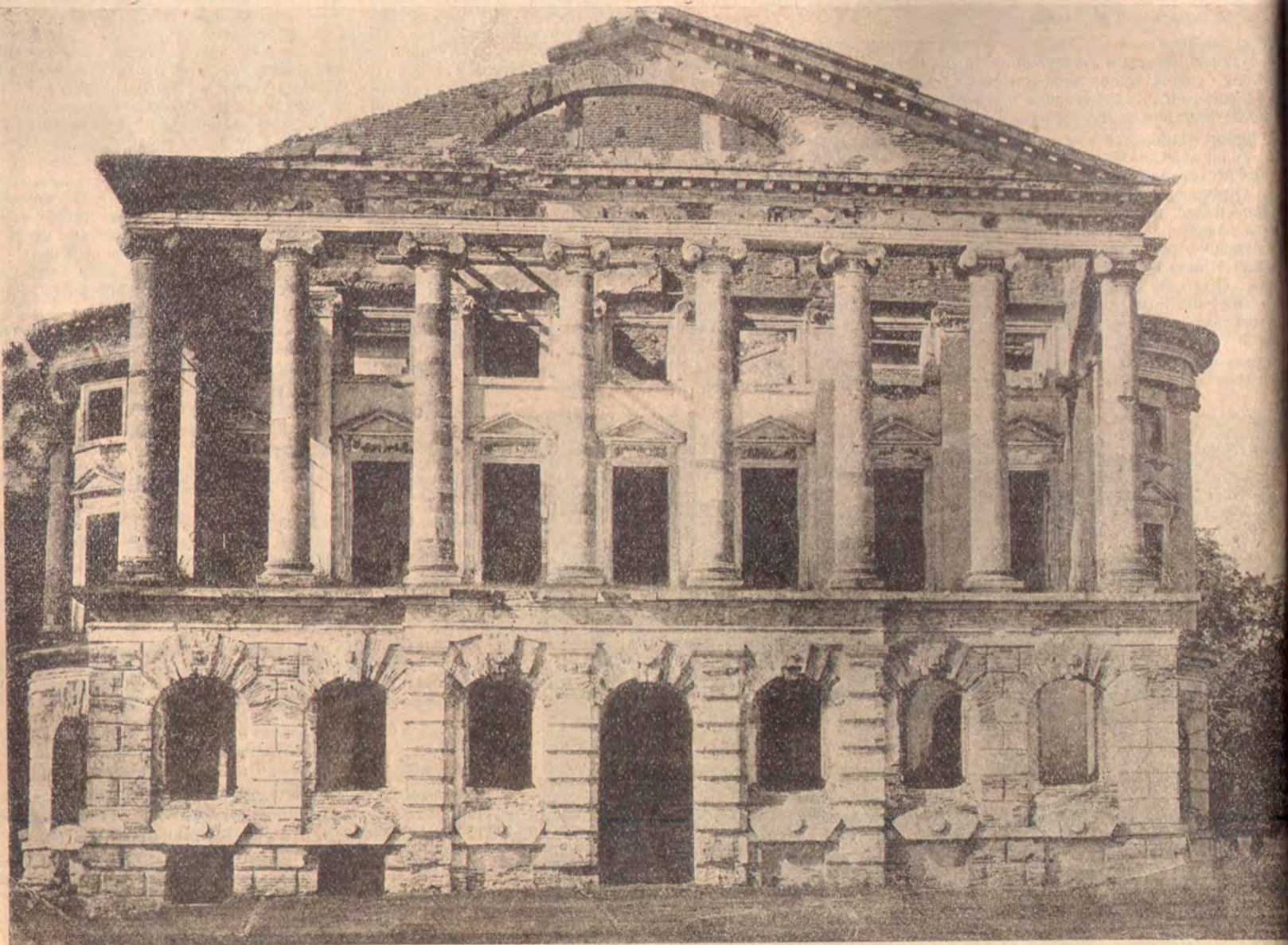
Значну роль Батурин відіграв в житті Конотопської округи під час горожанської війни 1918–1920 р.

Під час денікинщини в Батурині протягом кількох місяців існував фронт і відважні „батуринські партизани“ вели наступ на Батурин, що закінчився відібранням Батурина.

Організовані „батуринські отряди“ допомогли ліквідувати „бандитизм“ Конотопщині.

Зараз, коли звернути увагу на „третій фронт“—культурне будівництво Батурина з його багатою історією та цінними пам'ятками має культурну цінність і збереження пам'яток старовини і мистецтва в Батурині му-бути нашим завданням на „третьому фронті“.

Г. Мохн

Палац Розумовського в Батурині до реставрації.

РИБАЛКА ДАНІЇ

Рибальчать у Данії по всьому узбережжі. Більш усього ловиться тріска, угрі, камбала, оселедці, скумбрія. Ловити рибу рибалка виїжджає на човні сам собі не далеко в море і влов у таких випадках збуває на місці риботорговцям, або виїзять групами на декільки днів і тоді їм доводиться до Копенгагену, де продають її самі безпосередньо зі своїх човнів, в одному з численних каналів, до якого пристають.

Але трапляється також, що вони виїзять на цілі тижні й навіть місяці і зовсім тоді вони знаходяться в Англії.

На кожній барці відправляється звичайно, два три рибалки. Здебільшого це буває батько з своїми синами. Барки ці мають вітрила, великі, іноді, часто з мотором.

Коштує така барка декільки тисяч крон і майже завжди буває власністю рибалок.

Живе данський рибалка у власному будиночку в дві три кімнати. Він звичайно в такому будинку є садочок з квітником, а іноді і садинок, невеликий город, майданчик, де розвішують сіти й инш.

Влітку часто-густо рибалки свої будинки наймають дачникам і родина ціла тоді переходить в горішню кімнату, або прибудову.

Рибалки прибули з ловів.

Друга кімната служить за їдальню, в ній традиційний дубовий стіл, буфет й инш. Декілько відпочивалень та кухня з розвішаним по всіх стінах великим числом, часто-густо стародавнього, мідяного посуду.

Зрідка ще можна зустрінути у них зразки місцевої кустарної роботи: стародавню різану дубову шафу, таку-ж скриню, дзигарі, масивні столи на чотирьох широких ногах, широку лаву зі спинкою й инш. На вікнах завжди занавіски і квіти.

Сдежа рибалок у будень складається з грубих, синіх штанів та в'язаного синього светера.

Молоді рибалки і рибачки у свята вбираються в модний сучасний одяг.

В кожному будинку передплачують газету. Взимку вони читають й книжки.

Заробіток їхній несталий і завжди хитається, то збільшуючись, то зменшуючись, але все таки гроші вони витрачають дуже вільно, бездумно, зовсім не так як оглядні селяни. Звичайно, вони не балакливі, але коли зустрінеється знайома і цікава для них тема, то вони втягуючися в розмову, стають балакучими і дотепними. Весь час роз'їжджаючи, вони мають і ширший кругогляд ніж селяни.

Сини в родині дуже рано починають допомагати батькові в роботі, звичайно також присвячують себе рибальству. Але вони вільні вибирати першу-ліпшу професію.

Доньки здебільшого років у 15 ідуть у найми, що має тут назву „домашнього асистенства“, або наймаються в няньки.

Жінки рибалок виймають рибу з волоку.

Особливо в місцях, близьких до столиці чи таких, що відрізняються своїми краєвидами і місцевістю, рибалки будують красиві вілли на два поверхи по три-п'ять кімнат в кожному, для дачників.

Майже всюди проведено газ, електричне освітлення, водопровод. Одна кімната в будинкові вважається за парадну; там звичайно, стоїть плюшева м'яка мебля німецького риночного виробництва, всюди вази то-що.

Подружжя рибалок.

Друга кімната служить за їдальню, в ній грайливими дубовими столами, буфет й инш. Декілько відпочивалень та кухня з розвішаним по всіх стінах великим числом, часто-густо стародавнього, мідяного посуду.

Зрідка ще можна зустрінути у них зразки місцевої кустарної роботи: стародавню різану дубову шафу, таку-ж скриню, дзигарі, масивні столи на чотирьох широких ногах, широку лаву зі спинкою й инш. На вікнах завжди занавіски і квіти.

Сдежа рибалок у будень складається з грубих, синіх штанів та в'язаного синього светера.

Молоді рибалки і рибачки у свята вбираються в модний сучасний одяг.

В кожному будинкові передплачують газету. Взимку вони читають й книжки.

Заробіток їхній несталий і завжди хитається, то збільшуючись, то зменшуючись, але все таки гроші вони витрачають дуже вільно, бездумно, зовсім не так як оглядні селяни. Звичайно, вони не балакливі, але коли зустрінеться знайома і цікава для них тема, то вони втягуючись в розмову, стають балакучими і дотепними. Весь час роз'їжджаючи, вони мають і ширший кругогляд ніж селяни.

Сини в родині дуже рано починають допомагати батькові в роботі, звичайно також присвячують себе рибальству. Але вони вільні вибирати першу-ліпшу професію.

Доньки здебільшого років у 15 ідуть у найми, що має тут назву „домашнього асистенства“, або наймаються в няньки.

Беручи на увагу гарну шкільну підготовку, що їм надаються права вибору першої-ліпшої роботи.

Частенько трапляється, що після декількох років перебування в Копенгагені на посаді, донька рибалки залишає її для того, щоб продовжувати свою освіту там чи за кордоном і потім може зайняти визначне місце на культурному, громадському чи художньому поприщі.

Копенгаген.

Є. Бурксер.

Торговки рибою.

ТАРАС

Нова фільма

У СУЧАСНИЙ мент на 1-й Держкіно-фабриці ВУФКУ форсированим темпом провадиться праця, що до закінчення зйомок першого великого, історичного фільму на 2 серії „Тарас Шевченко“ по сценарію М. Ю. Панченка.

Паралельно до цього знімається картина під тією-же назвою на 6 частин спеціально пристосована до дітей.

Великий фільм малює життя, творчість і добу великого українського поета і є перша спроба дати на екрані минуле українського народу, його страждання, муки, неволю й боротьбу за свободу.

Українська Академія Наук в особі проф. Грушевського, Єфремова, Новицького, Онищука і Щербаківського пішла на зустріч

„Тарас Шевченко“. В ролі Тараса—актор театру «Березіль»—А. Бучма.

Реквізит і бутафорія історично витримані й виготовлюються згідно з музейними оригіналами, шкицами пр Кричевського і історичними документами.

Зйомки фільму провадилися на Київщині, в маєтку Енгельгардта, кріпаком якого був Шевченко й де Кричова фабрика реставрувала поміщицький будинок Шевченківської доби.

Зйомки також провадилися у Ленінграді, в Зимовому Палаці, в Літньому саді, Петропавлівській Фабриці, у Москві, Києві, Чикаго, Нью-Йорку, Харкові, Львові, Т.

де і на скрині митул українсько-го народу, його страждання, муки, неволю й боротьбу за свободу.

Українська Академія Наук в особі проф. Грушевського, Єфремова, Новицького, Онищука і Щербаківського пішла на зустріч

„Тарас Шевченко“. В ролі Тараса—актор театру «Березіль»—А. Бучма.

Набір некрутів. Хлопців заковано в кайдани.

ВУФКУ в його праці над картиною. Всеукраїнський Музей ім. Тараса Шевченка в Києві Музей Академії Наук і Одеський—дали для зйомок потрібний реквізит і меблі.

До керування всією художньою працею постановки запрошено відомого українського художника-архітектора проф. В. Г. Кричевського.

З огляду на, не тільки Всесоюзне, але й все-світне значіння цього фільму—ВУФКУ звернуло особливу увагу на історичну й художню витриманість картини.

Закуплено старовинну меблю, костюми, ридвани, рідний реквізит і все потрібне до постановки і що має відношення до 20—50 років минулого століття.

Реквізит і бутафорія історично витримані й виголюються згідно з музейними оригіналами, шкицами пр Кричевського і історичними документами.

Зйомки фільму провадилися на Київщині, в маєтності Енгельгардта, кріпаком якого був Шевченко й де Кричевський реставрувала поміщицький будинок Шевченківської доби.

Зйомки також провадилися у Ленінграді, в Зимовому Палаці, в Літньому саду, Петропавлівській фортеці, у Москві, Києві, Нижньому Новгороді, де Тарас Шевченко перебував тимчасово підчас повернення з заслання: на Волзі, в Сормові.

На Кавказі, на Військово-Грузинському шляху й в горах Кавказьких гір кіно-експедиція провадилася.

Тарас Шевченко в дитячих літах. В ролі Тараса—Вася Людвинський.

Кирило-Методієвське братцтво. Збори на помешканні Костомарова.

ШЕВЧЕНКО

В. У. Ф. К. У.

ський, Куліш, Костомаров, Гребінка, Венеціанов, Микола I-й, Александр II, княжна Репніна й інші.

Ставить картину режисер П. І. Чардинін, знімає оператор Завелев, режисерські помічники Шор і Геллер.

Грим і перуки виготовлюються під керуванням гримера Щербини. До картини прикомандировано, як редактора відомого українського поета Михайля Семенка.

Фільм охоплює все життя Т. Шевченка з дитячих—років до смерти. Головну роль Шевченка виконує актор театру „Березіль» А. Бучма. Крім того в картині беруть участь такі актери: Капралов, Панов, Ляров, Худолеїв, Добровольський, Адашев, Мальський, Осташевський,

і епізодів з поеми Т. Шевченка „Кавказ“, яка
манко завоювання Кавказу—миколаївським вій-
ськом.

Зазнято грандіозні батальні сцени, в яких брали
участь кавалерійські бригади.

Для обмундирування салдат Миколаївської доби в
майстернях фабрики пошито 1000 повних комплектів
обмундирування під керуванням фахівців, а також
було виготовлено біля 1000 кремневих рушниць,
шпалери, палаші і т. и.

Кирило-Методієвське брацтво. Збори на помешканні Костомарова.

Домки епізодів з поеми Т. Шевченка „Кавказ“, яка мала завойовання Кавказу — миколаївським військом.

Знято грандіозні батальні сцени, в яких брали участь кавалерійські бригади.

Для обмундирування салдат Миколаївської доби в майстернях фабрики пошито 1000 повних комплектів обмундирування під керуванням фахівців, а також було виготовлено біля 1000 кремневих рушниць, шаблів, палахів і т. и.

У картині яскраво змальовано побут українсько-кріпацького села, двірцевий і поміщичий.

Режисюра звернула виключну увагу на типах. Історичні особи підшукані по всій Україні. В картині показано такі історичні особи: Брюлов, Жуков

Тарас Шевченко з заслання вернувся на батьківщину.

Військовий парад за часів Тараса.

головну роль Шевченка виконує актор театру „Березіль» А. Бучма. Крім того в картині беруть участь такі актери: Капралов, Панов, Ляров, Худолєв, Добровольський, Адашев, Мальський, Осташевський,

Лярова, Платонов, Дорошенко Вася Людвинський та інші.

Переглядаючи зняте можна гадати, що цей фільм буде одним з найкращих за видані до цього часу, як у відношенні художньої і історичної витриманості, так і у відношенні гри акторів і чудово-використаної природи.

Постановка картини «Тарас Шевченко» припадає до 35-ти річного ювілею акторської й 20-ти річного кіно-режисерської діяльності режисера П. І. Чардиніна і є, приблизно, його 200 та постановка. Картина буде видана до 112-ти роковин народження Тараса Шевченка.

Л. Мог-ський.

МІСТО РОЗКВІТАЄ

Прогуляйтесь центром міста, завітайте на передмістя, пригляньтесь уважно до рештовання нових будівель, що підносяться в небо.

Пригляньтесь—й ви зрозумієте, що місто будується, розквітає, поширюється.

І вірте: років через два, в нових будинках і для вас знайдеться одна-дві ізольованих кімнати, і радіо-аматор, і студентка з консерваторії не будуть більше відривати вас од любої роботи, як роса на сонці зникнуть від вас три озоружні співмешканці.

В горішній частині, на Рівності й братерства (Мироносицькій) та Лермонтівській вулицях, де колись гордовито стояли особняки, на пустих ділянках, розпроданих колись Міською Думою під такі самі особняки, виростають будинки міського госпу.

М. К. Г.—1925.

Правда, вони не дуже красні, ці великі на манір казенних збудовані будівлі, з сотнями очей вікон і десятками темно-червоних ротів дверей.

Естет може скривиться. Присадкуваті й широкі будинки—щось іншого небодряпи, що шпильми перерізають сіру бавовну хмар.

Широкі—вони тягнуться на кілька сот сажнів. Присадкуваті—вони побудова і лишень на три поверхи. Інакше їх за наших умов тяжко побудувати. Щоб будувати на п'ять поверхів потрібні ліфти, а їх доводиться купувати за кордоном. Це складна справа й дорого коштує.

Частина будинків ще стоїть прибрана в рештовання. Інші скинули шорстке вбрання з колод і дощок й оголені дивляться на вас блискучо-білими фасадами, на яких вибито ім'я власника та рік побудови—

Будинок „Біржи“ на пл. Тевелева.

топками-казанами: сушаться стіни, вибулюється ідка вогкість. Частково помешкання будуть залюднені вже цієї зими. Кімнати дають робітникам з підприємств та службовцям з установ.

„Власний будинок“.

Кожна установа, що поважає себе, тягнеться за міськгоспом—хоче збудувати власний будинок.

Проте не за прикладом міського госпу вони збираються залюбувати будинки лишень своїми співробітниками.

На Чернішівській вулиці стоїть будинок Промбанк. Будівельники в повітрі стовпом ступають червоний порох від цегляного підвозиться сідни на сотнях лянських підвізів.

Заким закінчено тільки перший поверх, та вже такий будинок, яку він закінчує говорити, що будинок буде знаменитий.

Але не мріяти одержати в ньому свій куток, коли не співробітник Промбанку. Промбанку хворі на цевий патріотизм дає помешкання тільки своїм робітникам.

і пральня й крамниця Х.Ц.Р.К.

Прийдешнього року міськгосп мріє збудувати ще кілька нових будинків.

особняки, на пустих ділянках, розпроданих колись Миською Думою під такі самі особняки, виростають будинки міськгоспу.

М. К. Г.—1925.

Правда, вони не дуже красні, ці великі на манір казенних збудовані будівлі, з сотнями очей вікон і десятками темно-червоних ротів дверей.

Естет може скривитися. Присадкуваті й широкі будинки—щось іншого небодрапи, що шпильями перерізують сіру бавовну хмар.

Широкі—вони тягнуться на кілька сот сажнів. Присадкуваті—вони побудова і лишень на три поверхи. Інакше їх за наших умов тяжко побудувати. Щоб будувати на п'ять поверхів потрібні ліфти, а їх доводиться купувати за кордоном. Це складна справа й дорого коштує.

Частина будинків ще стоїть прибрана в рештовання. Інші скинули шорстке вбрання з колод і дощок й оголені дивляться на вас блискучо-білими фасадами, на яких вибито ім'я власника та рік побудови—М. К. Г.—1925.

На Шпигальній—за півроку виріс „Голіаф“ будівництва цього року: будинок на 64 помешкань по дві-три кімнати кожне. Інші будинки менші, проте будуються всі вони не за колишнім приватно-власницьким принципом, коли для залюднення використовували кожен клаптик землі, а з розрахунком на широко розвинене колективне життя мешканців.—Тут і клуб,

Будинок „Біржи“ на пл. Тевелева.

і пральня й крамниця Х.Ц.Р.К.

Прийдешнього року міськгосп мріє збудувати ще кілька нових будинків—вже п'яти поверхових.

Побудовані будинки вже димлять

Каміняр оббиває камінь...

— На горі,—люб'язно з'ясує вам десятник,—інтернат для нежонатих співробітників,—перші поверхи призначені для жонатих.

Висновок один: громадяни вступаєте на службу Промбанк.

Будинок на Петинці.

Ідея робітничих котеджів, так розвинена минулого будівельного сезону, нині частково залишена.

І по робітничих районах, на Петинці та Осні міськгосп буде великі цеглові будинки. Котеджі не ошадні й навряд чи є щаблем до організації ко-

...На Шпитальній за півроку виріс „Голіаф“.

одержати в нім дає куток, коли не співробіт Промбанку. Промбанк хворіє на цей патріотизм дає помешкання тільки своїм робітникам.

тивного життя. Проте й — вони велетенський крок наперед в порівнянні з хижками, будованими для робітників власниками біля фабрик та заводів.

Погляньте на правильно розташовані ряди чистеньких чепурних будиночків біля самих заводів, на дахівчані покрівлі та огорожені садибки й ви зрозумієте як багато вже зроблено в справі поширення житлової площі.

Будинок промисловости.

Пригадайте сувору готику середньовіччя, наряжені та граціозні будинки „ампір“, легкі будівлі мавританського стилю.

За часів міської скупчености, часів розквіту промисловости й будівлі мусять носити відбиток інтенсивного промислового життя.

Велетенська будова варта близько 6 мільйонів карбованців, «будинок промисловости» з окола на проєкті нагадує фабричні корпуси зі шпилями, вежами схожими на фабричні димарі, високими залами, величезними вікнами — дверми.

Робота щойно розпочата. В бік від Карла Лібкнехта на широчезнім рівнім майдані ви здалека ледве впізнаєте місце будови.

Підійдіть-но ближче й побачите величезні, широкі, квадратів ями викопані для підмурка.

Тут метушаться сотні робітників, безугавно під'їздять десятки підвод з камінням та піском.

В безугавнім шумі, в окликах десятників, у жвавій гарячковій роботі сотень людей ви відчуваєте величність роботи.

Тимчасова контора будови, крамниця Церобкоопа, дерев'яні хижки для робітників та сторожів говорять про те саме.

Будівлю будують з бетону. Електрична камнекрошилка що-хвилі проковтує своєю широкою пащею, сотні пудів каміння, крошить його одразу на дрібні камінці й впилює у вагонетку, що під'їздить що-хвилі.

Гуркіт, шум, хмари кам'яної курави навколо.

На майдані Тевелева виростає, скидаючи убрання рештовання, будівля радянського торгу — біржа, одна з накрасніших будівель у Харкові.

Струнка з великою банеподібною залогою біржа схожа на великий європейський банк.

Далі, кілька кроків од біржі збудовано трохи похмуру будівлю пасажу, проєктованого ще за довоєнних років.

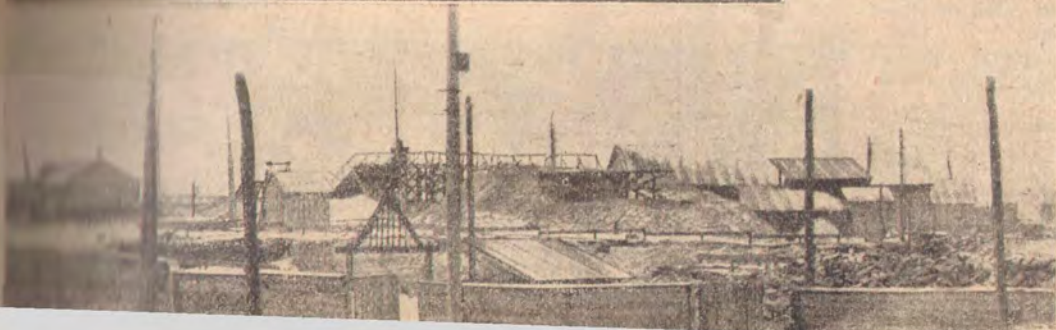
Ще минулого року на місці пасажу стирчав кістяк будинку, соромливо заставлений від улици дерев'яним парканом.

Тепер в цій будівлі примістяться десятки крамниць, відділів банків, пошта й телеграф.

Харків на Дінці.

Береги харківських річок зміцнюють.

Тисячі безробітних працюють над цим, забивають кілки, насипають землю, вирівнюють береги, що

робітників та сторожів говорять про те саме.

Будівлю будують з бетону. Електрична камнекрошилка що-хвилі проковтує своєю широкою пащею, сотні пудів каміння, крошить його одразу на дрібні камінці й впильовує у вагонетку, що під'їздить що-хвилі.

Гуркіт, шум, хмари кам'яної курави навколо.

На майдані Тевелева виростає, скидаючи убрання рештовання, будівля радянського торгу—біржа, одна з накрасніших будівель у Харкові.

Струнка з великою банеподібною залогою біржа схожа на великий європейський банк.

Далі, кілька кроків од біржі збудовано трохи похмуру будівлю пасажу, проєктованого ще за довоєнних років.

Ще минулого року на місці пасажу стирчав кістяк будинку, соромливо заставлений від вулиці дерев'яним парканом.

Тепер в цій будівлі примістяться десятки крамниць, відділів банків, пошта й телеграф.

Харків на Дінці.

Береги харківських річок змицняють.

Тисячі безробітних працюють над цим, забивають кілки, насипають землю, вирівнюють береги, що нині вже рівними схилами спускаються до води.

— На віщо береги, як ні річки ні води немає?— дивується приїзжий на базар селянин.

Уперта думка чигає в головах міських патріотів, що сидять у міськгоспі.

Харків стоятиме над річкою.

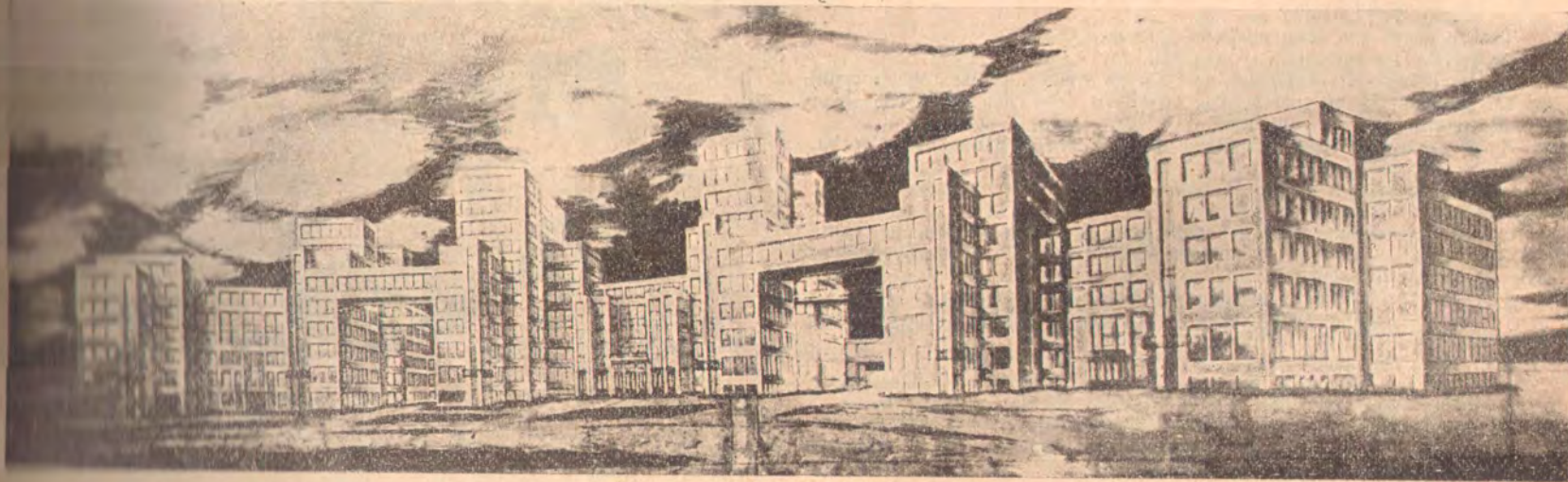
Воду дасть Дінець, з якого проведемо канал у харківські річки.

Так непомітно для людей, що журяться й скилять про впорядженість міста та житлову кризу росте й розквітає українська столиця.

Ал. Чарів.

Угорку будинок по НОПу—з великими вікнами, світлими просторими кімнатами зручно розташованими— площа Комсомольська, ріг Міроносицької. Нижче—„Будинок Промисловости“. Підготовчі роботи.

„Будинок Промисловости“ за проєктом. Будування його має бути закінчено 1927 р. Сюди перейдуть всі трести, банки, управління промисловости, кооперації.

ЭІСІМНІ

Оповідання Курта Клебера.

Товста Петерсен стояла серед двору біля ночов. Вона вище ліктів засукала рукава своєї блузи, і її м'ясисті руки стояли в гарячій мильній воді, неначе дві товстенні палі.

Вона оджимала штани свого чоловіка. Добре їх намилиувала, обережно проходила рукою по слабших місцях, а потім вибивала цупкі халози об хвилясту дошку.

З великою любов'ю робила цю роботу, лише раз-по-раз тяжко зітхала та витирала носа мокрою рукою, перше ніж знову вибивати штани.

В неї-ж такого клопоту! Вона зітхала, як і довготелеса Маргарета, що жила нижче неї. І вона стогнала теж, як шупла Кароліна, що її запалі груди рипіли, неначе розбита кобза, що випльовувала кров, коли кашляла. Їхні чоловіки всі були без роботи.

Карл, її чоловік, сидів нагорі в хаті, неначе побитий пес. Він спустив униз кутки губ і тільки час від часу зневажливо спльовував.

Високий, дебелий Пітер, чоловік Маргарети, що легко підносив два центнери, з крижем, що на ньому можна було-б цілий світ поставити, — цей присів біля Карла і виглядав так, немов-би його засудили на шибеницю.

Навіть блідий Готліб, що був, як і жінка, сухотником, але звичайно все висвистував інтернаціонала та вистукував пальцями по вікні, то й він крадькома сновигав по цілому будинкові, неначе гришник, бубонів і боязко тримав руки за спиною.

Товста Петерсен не розуміла цього, думала собі про те, як її Карл піднімав її на руках, хоч яка вона товста. І от оці дужі чоловіки, такі колоди, дають себе виганяти.

Сьогодні вранці вони вернулися в шостий раз згорблені, опустивши руки, с придуркуватими обличчями. Неначе юрба вилаяних дітей.

— Гладкий Зіберт знов відіслав нас, — сказав їй старий, не дивлячись на неї.

— І не хоче нас знову прийняти, доки ми не скоримося та не працюватимемо по дев'ять годин, — скаржився великий Пітер.

— Ледацюги, гульвіси, голоднюки — цеб-то ми — ще кричав він на услід, — хвалився сухітний Готліб, а потім усі троє просунулися повз неї в дім.

Вісімсот чоловіків, великих, дебелих чоловіків, з кулаками, як ковальські молоти, такі дужі, що того старого, гладкого Зіберта розчавили-б на юшку, — вони справді — в шостий раз вернулися додому, і в жадного з них не підвелася рука на того череватого.

Вона знала гладкого Зіберта. Вона бачила його маленькі, неначе ковбасками, ноги, велике черево, рябенькі штани, що були на ньому кожного разу, коли стояв перед копальнею та неначе галасливий півень гримав на людей, що потовплюлися до шахти.

Еге — неначе-б то вже з таким чоловіком і впоратися не можна було? Пельку-б йому заткнути! Стягти з нього рябенькі штани! Розча-

Паперова індустрія на північному Сахаліні

Рубають ліс для потреб паперового заводу.

Навіть блідий Готліб, до був, як і жінка, сухотником, але звичайно все висвистував інтернаціонала та вистукував пальцями по вікні, то й він крадькома сновигає по цілому будинкові, неначе грішник, бубонів і боязко тримає руки за спиною.

Товста Петерсен не розуміла цього, думала собі про те, як її Карл піднімав її на руках, хоч яка вона товста. І от оці дужі чоловіки, такі колоди, дають себе виганяти.

Сьогодні вранці вони вернулися в шостий раз згорблені, опустивши руки, с придуркуватими обличчями. Неначе юрба вилаяних дітей.

— Гладкий Зіберт знов відіслав нас, — сказав їй старий, не дивлячись на неї.

— І не хоче нас знову прийняти, доки ми не скоримося та не працюватимемо по дев'ять годин, — скаржився великий Пітер.

— Ледацюги, гульвіси, голоднюки — цеб-то ми — ще кричав він нам услід, — хвалився сухітний Готліб, а потім усі троє просунулися повз неї в дім.

Вісімсот чоловіків, великих, дебелих чоловіків, з кулаками, як ковальські молоти, такі дужі, що того старого, гладкого Зіберта розчавили б на юшку, — вони справді — в шостий раз вернулися додому, і в жадного з них не підвелася рука на того череватого.

Вона знала гладкого Зіберта. Вона бачила його маленькі, неначе ковбасками, ноги, велике черево, рябенькі штани, що були на ньому кожного разу, коли стояв перед копальнею та неначе галасливий півень гримав на людей, що потовплялися до шахти.

Еге — неначе б то вже з таким чоловіком і впоратися не можна було? Пельку б йому заткнути! Стягти з нього рябенькі штани! Розчавити йому те велике черево. О, — вона простягла руки — попадись тільки він їй! Вона вже скаже йому правду в вічі! Вона йому завдасть! Цьому череватому, цьому пащекуватому, що лаяв їхніх чоловіків «голоднюками!»

Товста Петерсен розхвилювалася. Руками, неначе двома праниками, вибивала вона на всі боки халози штанив. Її обличчя широко перекривлялося люттю. А великі груди бовталися сюди й туди під тоненькою блузою.

Вийшла довготелеса Маргарета. Тонким, занадто вже гострим носом повернулася вона до товстої Петерсен. Якийсь час дивилася на пралю своїми сірими блискучими очима.

— Чого баньки вирячила? — спитала стара і скося зло на неї поглянула.

— Хочу з тобою поговорити, — відказала Маргарета, підходячи ближче.

— Зі мною?

Товста взялася в боки мокрими руками.

— Еге-ж. Про чоловіків, — відповіла та.

— Про чоловіків? — схвильовано гукнула товста. — І не говори мені про що навоloch! Вони дозволяють обзивати себе голотою й голоднюками, і сидять собі в кухні, немов би вже й оченашу позабували.

— Та коли-ж у мене вже більш нічого варити, — сказала Маргарета і глянула товстій просто в лице.

І п'ятеро голодних дітей. Чи може не так? Товста так репетувала, що аж голос їй уривався.

— Але не подумай, ніби я корова, що даватиме молоко, не ївши. Моє мале он кричить уже від позавчорашнього дня, бо не може висмокати ані краплини з грудей.

Довготелеса Маргарета стояла спокійно.

— Знаю, — сказала через хвилину. — І саме тому хочу з тобою поговорити.

Поступила ще крок і взяла товсту за блузу.

— Коли вже чоловіки нічого не вдіють, то мусимо ми щось урядити.

— Ми? — вигукнула товста і вдивилася в блискучі очі Маргарети.

— А вже-ж, ми! — відгукнулась вона, і її обличчя стало гострим і суворим.

Товста Петерсен нагнулася над ночвами і знову почала вибивати.

— Ти тільки скажи як, — раптом запитала вона, обернувшись до Маргарети. — Один, хто не пускає їх до роботи — це той череватий

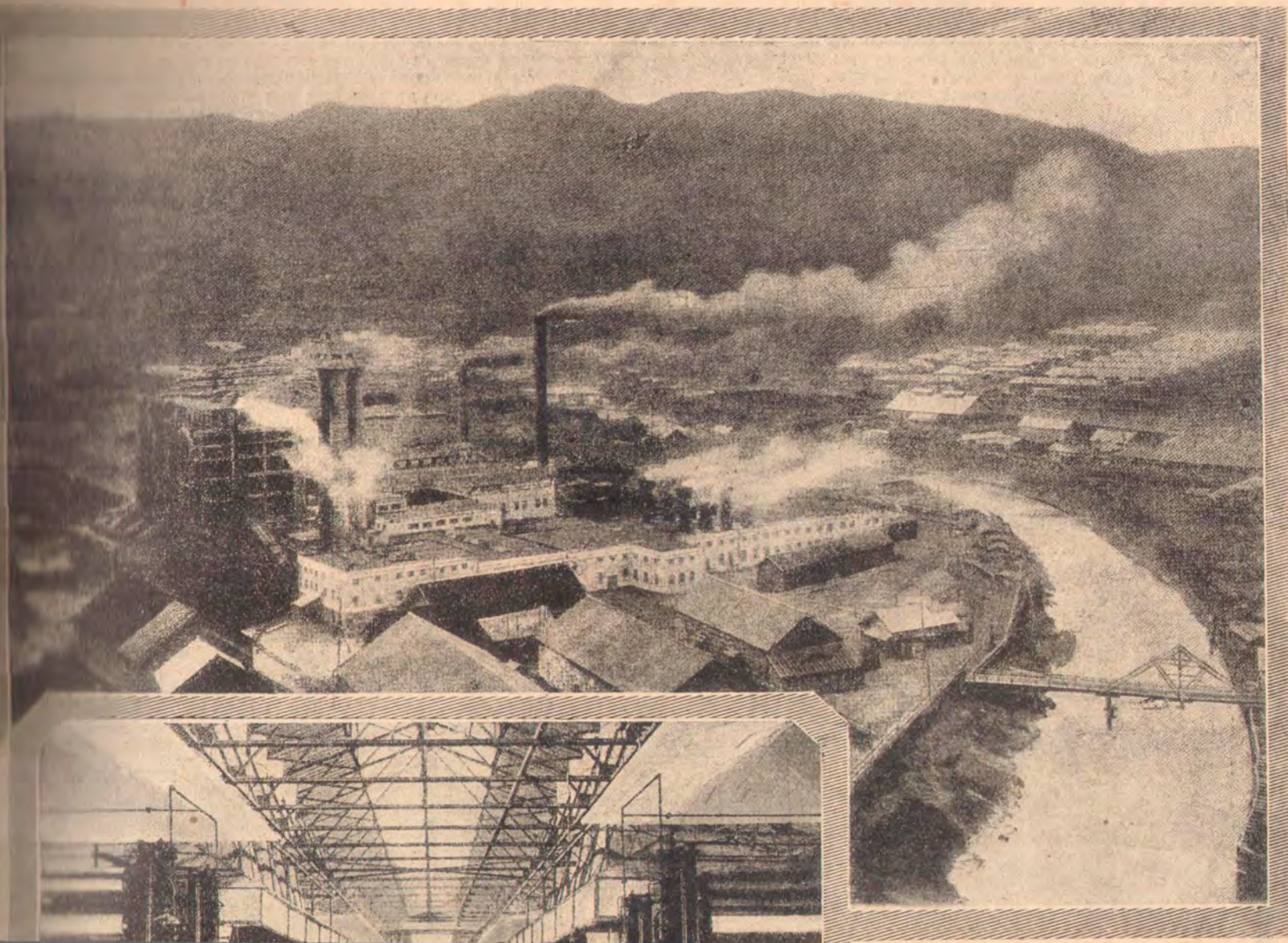

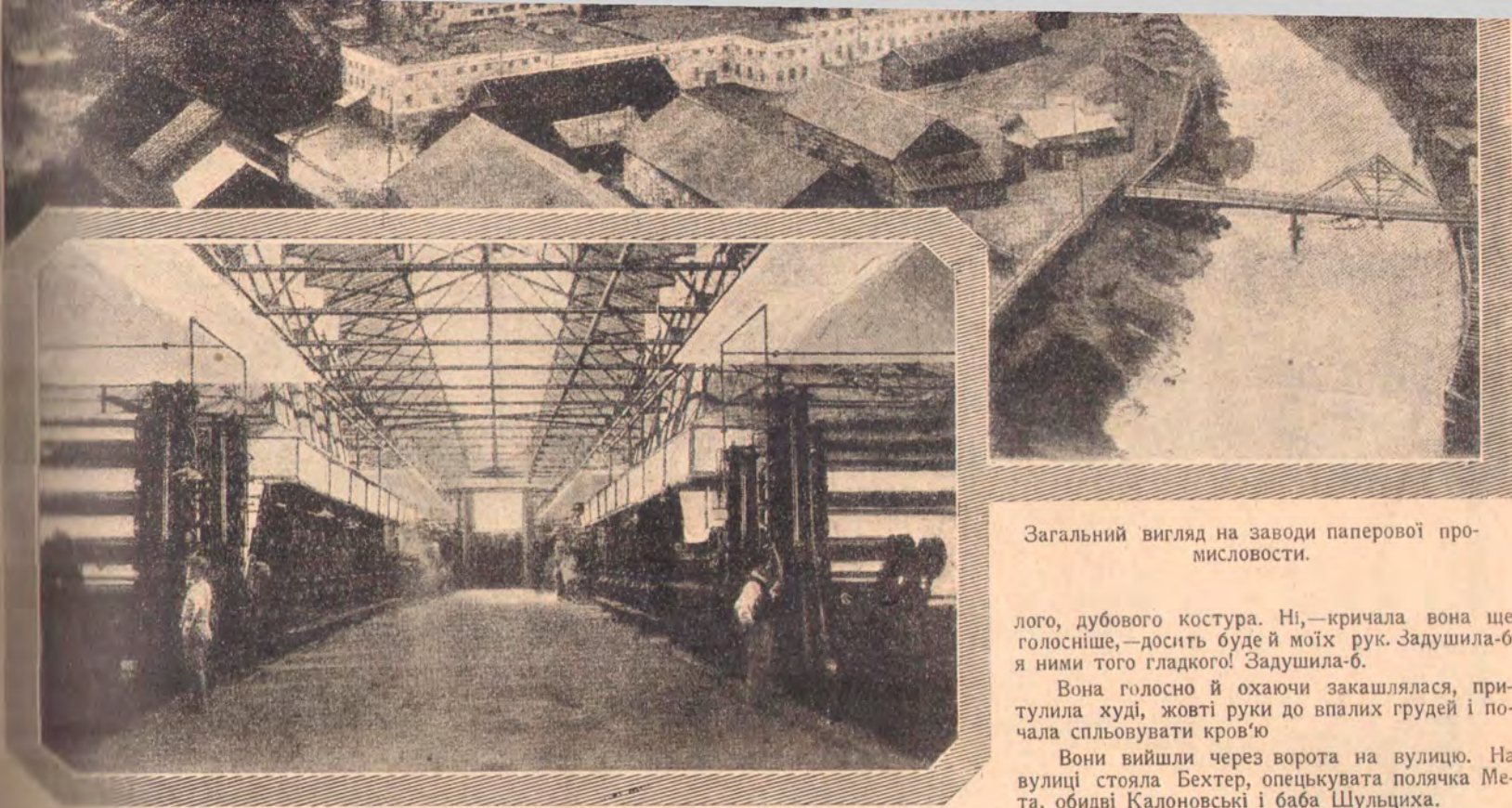
Рубають ліс для потреб паперового заводу.

Перевозка стовбурів до річки.

Паперова індустрія на північному Сахаліні

Загальний вигляд на заводи паперової промисловости.

Внутрішній вигляд одного з заводів, де з ліса виробляють папір.

Зібберт. От його й нехай-би вбили вони, оті папуші, або повісили, чи вислали до шахти.

Але-ж вони не зроблять цього, Клеро. Не зроблять.

Довготелеса Маргарета звернулася до Петерсен на ім'я, взяла руками за товсті плечі й почала її трясти.

Ну, і що-ж? — спитала Петерсен. Раптом зрозуміла. Її м'ясисті руки напружилися.

А тому ми повинні це зробити, Клеро. Я, ти і всі інші, доки ще діти не поздохали з голоду.

Небезпечна іскра промайнула на обличчі Маргарети. Рот перекривився. Куди тіло тремтіло, а руки, що все ще лежали на плечах товстої Петерсен, нахилилися і впивалися їй у спину.

Товста підхопила іскру. Але не захопилася нею. Тільки струснула з себе руки Маргарети, витерла об чорний фартук руки і сказала своїм гучним, тонким голосом:

А це треба зараз зробити?

Зараз, — відказала довготелеса Маргарета, і побігла, зігнувшись на гору. — Я зараз, покличу лише ще Кароліну.

Кароліна вже стояла на сходах. Її маленькі жовті очі поглядали вниз. Вона чула, про що говорили ті дві.

Так це-то ви вибираєтесь до копальні? — запищала вона згори своїм тоненьким і хрипким голосом. — Може-б я взяла костуряку? Дебе-

лого, дубового костура. Ні,—кричала вона ще голосніше,—досить буде й моїх рук. Задушила-б я ними того гладкого! Задушила-б.

Вона голосно й охаючи закашлялася, при-тулила худі, жовті руки до впалих грудей і почала спльовувати кров'ю.

Вони вийшли через ворота на вулицю. На вулиці стояла Бехтер, опецькувата полячка Мета, обидві Калоновські і баба Шульциха.

— Пдете з нами? — гукнула довготелеса Маргарета.

— А куди ви зібралися? — спитала баба Шульциха.

— А до копальні, бабо. Повісити того гладкого Зібберта, щоб чоловіки знову могли працювати.

— Ого-го! Гукнула полячка Мета. Так і я з вами!

— Я теж,—сказала мала Беткер і, перше ніж пристати до інших утерла носа своїй найменшій дитині.

Коли вони проходили повз крамницю майстера Бернгарда—різника, то їх було вже двадцятеро. Тут стояло багацько жінок з околиці з кошиками та з торбинками. Але присадкуватий, косоокий Бернгард не хотів їм давати м'яса.

— Покажіть перше грошики, або нехай я знаю, що ваші чоловіки знов працюють,—репетував він зі своєї крамниці.

— Ходіть-но з нами, гукнула довготелеса Маргарета до купи жінок, що лаялися.

— Куди?—загукали жінки.

— До копальні. До гладкого Зібберта,—вершала полячка Мета.

— Авжеж, нехай він знов дасть роботу нашим чоловікам,—сказала одна боязка, тиха жінка.

— Дурниці,—хрипіла засапавшись Кароліна,— ми його вб'ємо!

— Або повісимо!

— Або вкинемо його в шахту!

Жінки намагалися перекричати одна одну.

На невеличкому базарному майдані їх було вже двіста. Коли вони проходили Фрідберзькою вулицею, було вже чотириста. А коли стали перед копальнею, то там були геть чисто всі жінки з цілого селища.

Гладкий Зіберт бачив, як вони йшли. Він зійшов з невеличких сходів біля коксових печей, що на них стояв, продибав своїми клишоногими ніжками через копальняний майдан, став тепер трошки на підвищеному місці за ворітьми і поглядав згори на жінок.

— Відчиняй! — заревав довготелеса Маргарета, труснувши залізними ворітьми.

— Чого вам треба? — хрипко обізвався череватий. Може хочете поскаржитися на своїх чоловіків? У них уже нема більше сили? Вони вже не приходять ще-вечера спати з вами в ліжку?

Він говорив поволі, вриваючи голоса, бо сало заважало йому говорити.

— Тебе нам треба! — закричала до нього довготелеса Маргарета.

— Атож, тебе! — репетувала полячка Мета.

— До тебе в ліжку, сичала хвора Кароліна та кашляючи спльовувала кров'ю через ґрати.

Всі кричали без ладу. Де котрі збирали камінці та штурляли ними на гладкого. Лише товста Петерсен була спокійна. Вона стояла, спершись цілим тілом на ворота, в першій лаві поглядаючи на товстоногого Зіберта.

Він усе ще весело поглядав на жінок з напіндюченим обличчям. Йому все це здавалося таким кумедним. Коли вони шпурляли в його камінням, він ухилився, голосно сміявся, коли дебелі грудки вже занадто близько пролітали повз його голову, або сварив своїми маленькими грудкастими пальцями на ту чи іншу, що не було в силі докинути до нього цеглини.

— Він ще й сміється! — гукнула довготелеса Маргарета і намірилася на нього великою каміною.

— Гайда до нього! — заверещала одна жінка і вдарила в дебелі ґрати.

— Та ламайте ж ворота, — кричали ті, що стояли позад і пхалися вперед.

Товста Петерсен усе ще дивилася на гладкого. Його всміхнене обличчя розлютувало її. Вона налягла цілим тілом на високі ворота і спробувала вломитися. Але ворота не піддавалися. Тоді вона спробувала їх підважити. Вчепилася товстими руками за ґрати і підводила їх до гори.

Інші пособляли їй Попихали, скільки в них було слабшої сили. Зняли з завіс з гуркотом упали ворота в двір.

Ті, що стояли першими, впали кричучи разом з ними. Поперекидалися. Але найближчі були вже нагорі біля гладкого. Він здивовано поглядав на Петерсен.

Коли жінки посунулися крізь ворота, він хотів тікати. Але не міг. Ноги неначе прикипіли. А крім того в його набряклому тілі було яке почуття цікавості. Йому хотілося знати, що жінки почнуть з ним робити.

Перша, що наблизилася до нього, була полячка Мета. Вона замахаючися дебелою рукою і збила йому з голови капелюха.

Це його дуже здивувало. Але не боронився. Тільки хитаючи головою дивився на жінку, що стояла перед ним з блискучими очима.

Дебелій Меті, що не зустріла жадного опору, стало чогось ніяково. знов занесена рука так і лишилася в повітрі.

А в той час надійшли вже й інші. Одна маленька, присадкувата жінка шпурнула йому в пику повну жменю попелу, що нагребла була в дорозі.

— Ти, товтопузий! — крикнула інша і вдарила сухою гליакою в череві.

Його спокій заставив і цю жінку спинитися.

Вони не могли бити по цій набряклій, безпомічній пиці і стояли безпорадно навколо нього, позводивши руки.

— Та бийте ж його в те паскудне рило! — гукала тонка, білолиця жінка, що захекавшись надійшла ближче.

Розтrophіть йому той його дерев'яний череп!

Поштовхайте його там у товсте черево!

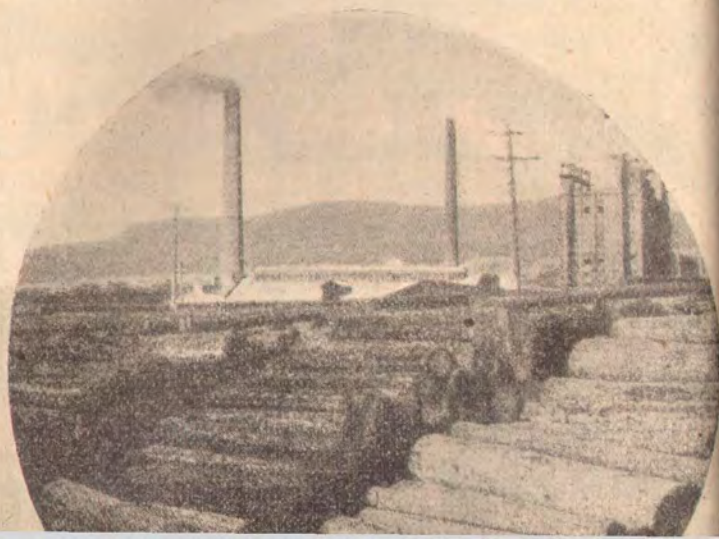
— Невжеж у вас немає ломіччя?

Кожна давала раду і нестримно пропихалася далі.

Але передні так таки й не могли бити. Великими очима дивилися вони на старого Зіберта, що на його лиці відбивався все більше жах, що йому вже тремтіли ноги. А він дивився на них. Його очі, раз біліючи, раз жовтіючи, мало не вилазили. Він трохи підвів руки.

Аж тут проштовхалася Петерсен. Вона найглибше лежала в купі в воротах, і пройшло не мало часу, доки їй удалося вилізти. Тепер, ненавидьма, перла вона вперед. Неначе бичами штовхала руками на обидві боки і швидко наближалася до Зіберта.

Паперова індустрія на північному Сахаліні.

— Та ламайте ж ворота, — кричали ті, що стояли позад і пхалися вперед.

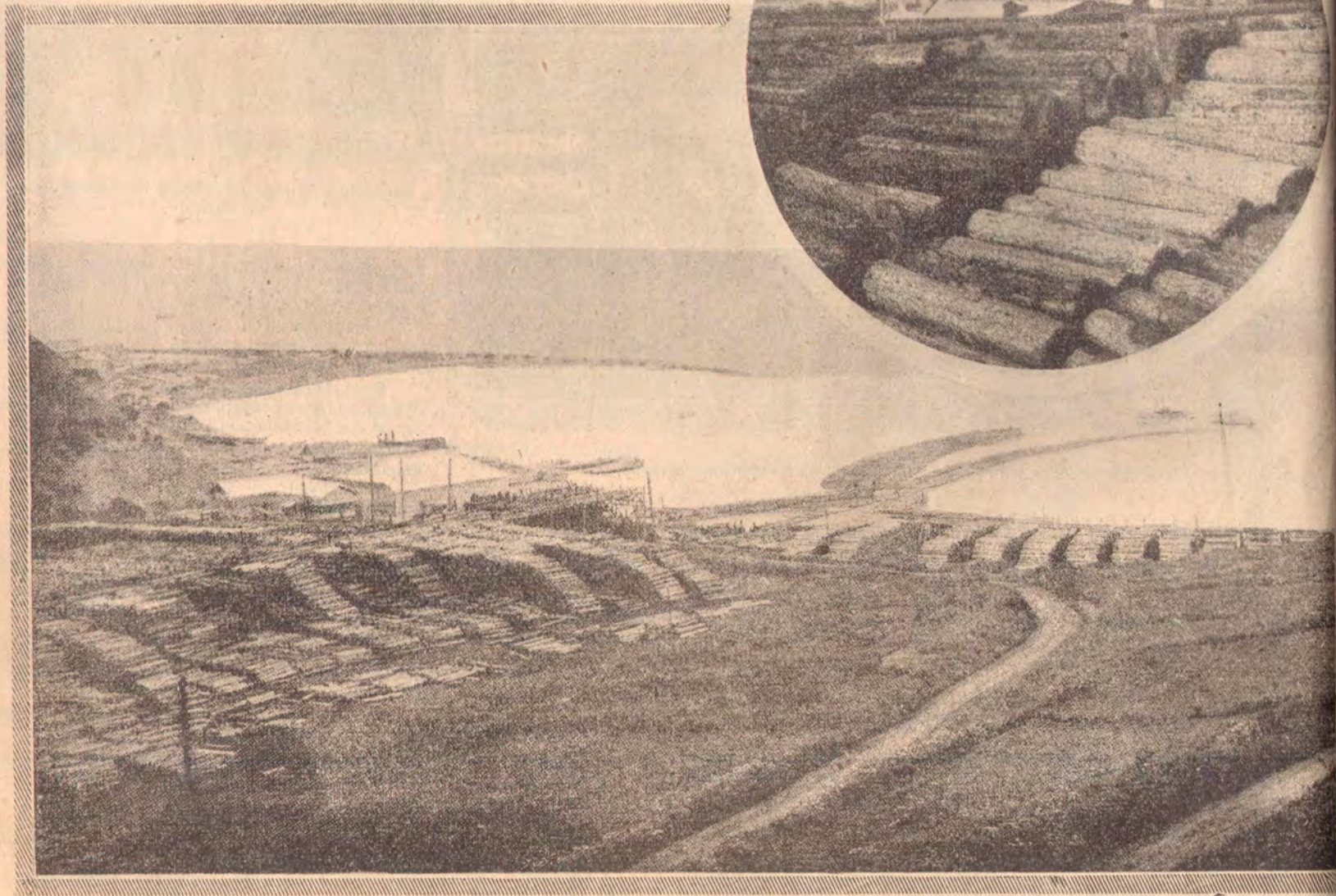
Товста Петерсен усе ще дивилася на гладкого. Його всміхнене обличчя розлютувало її. Вона налягла цілим тілом на високі ворота і спробувала вломитися. Але ворота не піддавалися. Тоді вона спробувала їх підважити. Вчепилася товстими руками за ґрати і підводила їх до гори.

Інші пособляли їй Попихали, скільки в них було слабкої сили. Зняли з завіс. З гуркотом упали ворота в двір.

Ті, що стояли першими, впали кричучи разом з ними. Поперекидалися. Але найближчі були вже нагорі біля гладкого. Він здивовано поглядав на Петерсен.

відьма, перла вона вперед. Неначе бичами штовхала руками на обидві боки і швидко наближалася до Зібєрта.

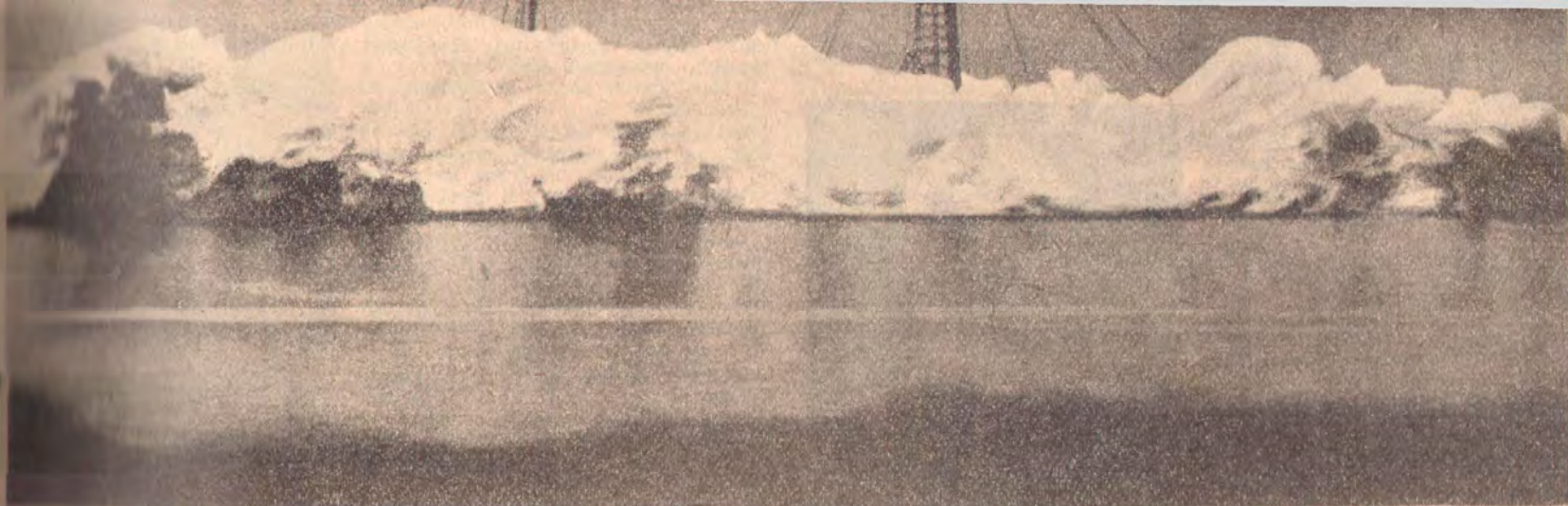
Паперова індустрія на північному Сахаліні.

Сплав лісу річкою; в овалі—ліс, що його доставлено на завод для переробки.

Норвезьке китоловне судно

Північний бігун. Межа, за якою починається вже сама крига. На щоглі—вартовий—спостерегач.

Старий Зіберт бачив, як вона підходила. Його очі ще побілішали, здавалося, от-от упаде. Але товста Петресен уже стояла біля нього.

Вона гримнула на інших:

— Ії ви, наволоч! Боягузи! Що, вже перелякалися? Стоїте тут, неначе з глузду з'їхали. Повитріщали очі, як і ваші чоловіки. Як дурепи. Чи ви вже може не бачите, що це ж той самий, що повиганяв ваших чоловіків, чи ні вам, ні їм не дає чого їсти, що вас і ваших дітей змушує шукати в голоду? Ех, ви.

А вона вклонилася опецькуватого, товстого чоловіка, підняла його голову вперек на свої руки і окрутнулася з ним так, що Зіберт проїхав її на довгішій повід носом.

Дорогу! гукнула вона ще голосніше та почала пробивати собі шлях серед переляканих жінок, все ще тримаючи важкого чоловічугу на своїх обидвох руках.

Вона їде до шахти!—закричала полячка Мета.

Іїе ж, до шахти,—гукнула інша.

До шахти!—відгукнулися всі.

Нехай вона його туди кине!

Щоб він там собі в'язи зломив!

Щоб він там утопився!

І вона товстої Петресен ударили по них, неначе батоном, і тепер усі вони поспішали за нею з криком, з галасом, неначе дика зграя.

Тут уже старий Зіберт, мабуть, відчув, що вже не переливки—треба виступитися. Вперся своїми малими кулаками в Петресен, що все його несла, і повисавши випростатися.

Петресен, помітивши, як цей чоловік викручується, голосно зареготала.

Лежи тихенько, товста колодо,—заговорила вона до нього,—тихенько лежи коли, ти ж таки добрий дідок, і вона міцно притиснула його до своїх широким грудям, так-що старому аж дух заперло.

Отже, стіха проказувала вона,—отак тихенько й лежи. Тобі-ж у мене добре! Знаєш, я тільки жінка одного з твоїх злидарів. І що мені з твоєю роботою? Я втікла від них тільки того, щоб приготувити тобі ліжко. Недай ж тобі ліжко.

Вона заріготала і знов так притиснула його до себе, що старому аж ребра ажурстали.

Тимчасом вона вже пройшла повз коксові печі, повз кочегарку, повз будинок, де злиналися чоловіки, перейшла вперек ще невеличкий майдан і стала тепер під великою видобувною вежею, що її залізні палі струнко в грунту стирчали до неба.

Охаючи, невпинно лаючись, поспішали за нею інші жінки. Слова Петресен переказували вони далі, так що й самі останні чули, що говорила вона до старого. І ось усі вони стали на чорною роззявленою ямо-шахтою, видивившись на велику жінку, що спустила з рук чоловіка і тримала його над чорною ямою.

— Отак,—сказала вона, і схопила старого за в'язи, ось тепер ти вже наш! Бачиш тепер своє ліжко?—І вона теліпала ним туди й сюди, неначе порожнім лантухом.

Старий Зіберт то білів, то жовтів. Він мабуть уже й притомність стратив. Але Петресен усе ще трусила ним. Щоб не стратити рівноваги, вона повинна була триматися за одну з залізних паль.

— Ось подивіться на нього!—кричала вона далі.—Це-ж той, що не пустив ваших чоловіків до праці. Оця порожня голова. Оця тонка шия. Оці звислі руки. Оце велике черево й маленькі ніжки, неначе ковбаси. Ось він який. Ви теж може боїтесь його?

— Ні, ні!—голосно відповідали жінки, сурмили це, неначе военний клич, і били всім, що потряпляло під руку, по неживому, повислому тілі.

— А от чоловіки бояться його,—репетувала вона далі і знову тріпонула чоловічком, що вже аж позеленів.—Оцеї купи сала. Оцього гладкого черева. Оцього кендюха. Дивіться, як він теліпається.

— А тому нехай він зломить в'язи, хай утопиться!

Повернула його до себе і подивилася в скам'яніле обличчя. Все ще не хотіла його пускати. Аж раптом тіло виприснуло в неї з руки і шугнуло вниз. Вони всі нагнулися над ямою, неначе зацікавлені,—всі злегка тремтіли цілим тілом; прислухалися.

Тіло Зіберта кілька разів ударилось. Вони чули, як глухо загуло.

Потім з глибини чути було якийсь—незвичайний, протяжний виляск.

Зіберт шубовснув у болотну воду.

Жінки все ще стояли тихо. Деякі з них навіть стали трохи неспокійні і боязко озиралися. Тільки товста Петресен лишилася такою, як і була.

Коли почувала, як тіло бебехнулося вниз, вона знову випросталася.

— Що-ж, тепер мабуть можна вже й додому йти,—сказала не дуже голосно, але-ж так, що всі могли почути.

— Авжеж, можна і йти,—відповіли декотрі, і всі поквапилися вийти зпід видобувної вежі.

Пересунулися через копальняний майдан. Пройшли в підважені ворота і посунули далі вниз тими вулицями, що ними прийшли сюди.

Близько селища розійшлися.

З німецької мови переклав Г. Петренко.

I. ВИСТУП.

Епоха 1905-го року дволика. Одним лицем вона повернена до минулого, другим — до майбутнього. У світлі нашої великої революції ми яскраво і виразно бачимо лице цієї епохи, повернене до нас. Жовтневі дні дають нам змогу всебічно оцінити й усвідомити історичну роль першої революції, що їй — як влучно висловився пролетарський вождь — ми завжди розглядатимемо, як генеральну репетицію Жовтневої перемоги.

Але було б помилкою забувати і про друге лице 1905-го року. 1905-й рік був не тільки прелюдією Жовтня, а й завершенням епохи „недоладних мрій“ буржуазії та манилівських пророкувань народників. Після „генеральної репетиції“, багатьох з буржуазних і інтелігентів, що пробували відіграти роль „перших лбоувників“ революції, обсвистано і вони зникли з провалом з історично-революційної арени. 1905-й рік гостро і начисто оголив соціальну та ідеологічну ситуацію. 1905-й рік яскраво підтвердив слова Плеханова, що революційний рух у Російській імперії зможе взяти гору у 20-му столітті тільки, як рух пролетарський. 1905-й рік виразно поставив питання про союз з селянством, про величезну роль селянських настроїв у справі пролетарської перемоги. Нарешті, 1905-й рік сміливо поставив на чергу дня національне питання в найширшій його трактовці. І буржуазна інтелігенція, що грала в революційність, буржуазна інтелігенція, що захоплювалась то грізними мотивами буревісника, то мінорними тонами народолюбства та „каганцювання“, що доставляла найзавзятіших фрондерів старого ладу, ця інтелігенція поспішила самовизначитись і відступити перед лицем справжнього народнього руху та виставлених цим рухом грізних соціальних вимог. 1905-й рік був кінцем буржуазного народолюбства, початком літературного й ідейного розпаду, панікерського відходу „від матеріалізму до ідеалізму“, початком „віхизму“. В цім році вперше з'явився в українській літературі

Вороного статті Марка Євшана і виступи Товчачевського розпочинають люті чвари, незгоду між таборами модерністів та „радян“. Диференція української літератури йде на весь зріст. Сюди-ж треба додати появу марксистського літературного центру — журналу „Дзвін“, що однак борювався з обома згаданими фронтами.

Панестетичний прорив фронту в українській літературі не був просто випадком. Українська буржуазія, зміцніла й змужніла, поспішала розплатити собі руки і звільнити себе від революційної повинности в ім'я власного самовизначення. Бо вже наступав 5-й рік. Бо шляхи буржуазії стали круто і явно розходиться з шляхами українського спролетаризованого селянства.

II. ВИСТУНИ 1905-го РОКУ.

Те, як наступав 5-й рік, як наростали класові противенства на Україні можна уважно простежити на довгому періоді української літератури перед епохою 5-го року, зокрема, на літературі народницькій. Бо народники, виступаючи з художнім словом, не могли не показати — всупереч своїм теоріям — процесу індустріалізації країни і звязаної з цим диференціації та зубоження села.

На Україні росли цукроварні, починала розвиватись кам'яновугільна промисловість. В степах, де вільним життям колись жили запорожці, тепер висіться високі димарі бельгійських та французьких заводів, величезні домни глотають мільйони пудів криворізького заліза.

Павперизація села йшла як-найповніше. На селі появляється міцний хазяйчик-експлоататор. В оповіданні Панас Мирного „Лихо давнє“ яскраво змальовано аграрний економічний переворот, сутичку між селянами та управителем великої економії з за того, що заведено с.-г. машини, що значно зменшило заробітну плату. Карпенко-Карий у своїх п'єсах чітко показав два протилежних селянських типи. З одного боку, Калита — збирач з другого боку, наймит — Бонавентура. Не тільки в Панаса Мирного та Карпенка-Карого, а потім у Марковича, Бордуляка, Стефаніка, Грінченка червоною ниткою проходить тема про безземелля й злидіні селянства.

Селянство йде на заводи, на шахти. Це руйнування сільського побуту на промисловому тлі „Нової Америки“ оплакує у віршах поет Михайло Старицький. Ще краще це виявлено у Івана Франка. Селянин вертається з заводу в рідне село революціонізованим. Збірник Франка „З вершини низин“ відбив цей революційний настрій спролетаризованого селянства. Цей збірник ми можемо вважати за першу ластівку 5-го року в українській обстановці.

Розпад села, відбитий у народницькій літературі, не міг не викликати розпаду селянської літератури. Після двох років літературного

поставив питання про союз з селянством, про величезну роль селянських настроїв у справі пролетарської перемоги. Нарешті, 1905-й рік сміливо поставив на чергу дня національне питання в найширшій його трактовці. І буржуазна інтелігенція, що грала в революційність, буржуазна інтелігенція, що захоплювалась то грізними мотивами буревісника, то мінорними тонами народолобства та „каганцювання“, що доставляла найзавзятіших фрондерів старого ладу, ця інтелігенція поспішила самовизначитись і відступити перед лицем справжнього народного руху та виставлених цим рухом грізних соціальних вимог. 1905-й рік був кінцем буржуазного народолобства, початком літературного й ідейного розпаду, панікерського відходу „від матеріалізму до ідеалізму“, початком „віхизму“. В цім полягає друге лице 5-го року, повернене до минулого і типове для надто запізненої буржуазної революції.

Про це друге лице ми зараз говоримо через те, що саме воно найяскравіше відбилось в дзеркалі художньої літератури. Адже, художня література, і українська, і російська, в епоху 5-го року була наскрізь буржуазна. Через те бурхливий рік — від покірливої гапоновської маніфестації до самовідданих пресненських барикад — викликав у художній літературі того часу, одночасно з першою певністю перемоги, чуття розгубленості та ідейного розкладу, що наростало і що таке характерне для другого лица революції, розгромленію царатом.

У всякому разі навколо епохи 5-го року починається класова диференція національних літератур, яскраве самовизначення буржуазної ідеології.

Ця класова диференція особливо відчувалася в українській літературі. Адже, українська література при кінці 18-го століття особливо — пишалася своїм єдиним народолобським, гуманітарним напрямком. Не українцям — українська література в 19-ім столітті завжди здавалася перейнятою єдиним селянськофільським настроєм. Видані збірники „Вік“, що виявляли історичний підсумок української літератури, тільки підтримували це враження. І коли 1903-го року в марксистському журналі „Образование“ дано було російському суспільству інформаційну статтю — огляд С. Русової про багаторічний український літературний рух, то ця стаття мала характерний заголовок: „Поезія земледельческой жизни“ — і висновки цього огляду розчулено підкреслювали єдність напрямку, в якому йде український літературний рух.

Тимчасом, перед 5-м роком стаття ця була вже запізненого характеру і вже далеко не відповідала істині. До 1903-го року єдиний народний фронт української літератури давно було прорвано. Вже 1901-го року в „Літературно-Науковому Вістнику“ появилсь маніфест поета Миколи Вороного, що пропагандував естетизм, „мистецтво для мистецтва“, що люто протестував ідеї „служити народові“. Виступи Вороного викликали обурення серед охоронців українських літературних традицій. Але обурення лишилось тільки обуренням. Організується літературна фракція, названа по ім „хатянами“, вона закликає зректись мережаних сорочок доморослого націоналізму в ім'я західно-європейського смокінга. До „хатян“ переходить багато письменників, що відчували себе самотно в народницькому оточенні, в тім числі і письменниця — ніщеніянка Кобилянська. Поруч виступів

Михайло Коцюбинський
(1864—1913)

своїм ідеям — процесу індустріалізації країни і зв'язаної з цим диференціяції та зубоження села.

На Україні росли цукроварні, починала розвиватись кам'яновугільна промисловість. В степах, де вільним життям колись жили запорожці, тепер висіялись високі димарі бельгійських та французьких заводів, величезні домни глитають мільйони пудів криворізького заліза.

Павперизація села йшла як-найповніше. На селі появляється міцний хазяйчик-експлуататор. В оповіданні Панас Мирного „Лихо давнє“ яскраво змальовано аграрний економічний переворот, сутичку між селянами та управителем великої економії з за того, що заведено с.-г. машини, значно зменшило заробітну плату. Карпенко-Карий у своїх п'єсах чітко показав два протилежних селянських типи. З одного боку, Калита — збирач з другого боку, наймит — Бонавентура. Не тільки в Панаса Мирного, Карпенка-Карого, а потім у Марковича, Бордуляка, Стефаніка, Грінченка червоною ниткою проходить тема про безземелля й злидіні селянства.

Селянство йде на заводи, на шахти. Це руйнування сільського побуту на промисловому тлі „Нової Америки“ оплакує у віршах поет Михайло Старицький. Ще краще це виявлено у Івана Франка. Селянин вертається з заводу в рідне село революціонізованим. Збірник Франка „З вершин і низин“ відбив цей революційний настрій спролетаризованого селянства. Цей збірник ми можемо вважати за першу ластівку 5-го року в українській обстановці.

Розпад села, відбитий у народницькій літературі, не міг не викликати розпаду самої народницької психології. Чисте мужикофільство починає здаватися лицемірним. Адже, мужики бувають різні. І соціальних контрестів села не можна не помітити, не вважаючи на найбільшу любов до селянського побуту. Нарешті, роман інтелігенції з народом зовсім не йде так рівно, як це мріялось ідеологам „каганцювання“. Ось, приміром, Коцюбинський у повісті „За для загального добра“ змальовує нерозуміння й неприймання народом інтелігенції.

Українські народники перед п'ятим роком перебували в трохи збентеженому і непевному настрої. З одного боку, „хатянство“ де-далі все вище підводило голову. З другого боку, соціальні процеси на селі і взаємовідносини селянина з інтелігентом зовсім не відповідали народницьким схемам та прогнозам. Цей настрій, що проявився в літературі попередників 5-го року, дуже яскраво виявив і С. Єфремов у своїй маловідомій статті надрукованій 1904-го року в „Київській старині“.

Володимир Винниченко
(народився 1880 р.)

„Українська література, — писав він, — стала на мертвої точці. Єдиний вихід — ставка на великого митця.“

„Ми гадаємо, — продовжує Єфремов, — що потреба появи великого митця з великим серцем в українській літературі ніколи не відчувалась з більшою нагальністю, як саме в наш час, час загальної розгубленості, розброду і роз'єднання, час панування дрібного факту, протоколу, мініятури, чужих поривів, байдужості думки та усвідомлюваних завдань, відсутності певного ідеалу. Він, цей великий мистець один був би в силі зібрати наших напрямків, об'єднати їх і примусити всі серця битись одним бажанням, одним поривом, з'єднавши навколо однієї спільної мети. Він і цю спільну мету формулював-би і зімкнув її тими лавами примусив-би на вирушити вперед до здійснення її“

В цих знаменних словах Єфремова виявилась розгубленість народної літератури перед лицем 5-го року. Єфремов робить ставку на великого письменника, що знайшов-би для нього мету. Самої мети у Єфремова не було. Не було і твердих позицій, як це видно з наведених слів Єфремова, що вирішив перед самим 5-м роком іти шукати великих письменників.

Цієї мовчання були успішні. З одного боку, він дуже прихильно відносився до молодого белетриста, що виступав під прибраним прізвиськом „Деде“, насправді Винниченка. З другого боку, він пригрів селянина—самоучку, Олесь Тесленка, що випадково зустрівся йому в книгарні і твори якого він полюбився з 1906 року. Єфремов відзначив і Олесь. Ці три такі різні і різновеликі літературні постаті, як Винниченко, Олесь та Єфремов, характерні тим, що їх висуває епоха 5 року і вони могутньо виступають в атмосфері цієї епохи.

Але про них нижче в зв'язку з питанням безпосереднього відбиття року в українській поезії.

III. СПІВЦІ І ЛІТОПИСЦІ 1905 РОКУ.

Ванію в 5 роком настає цілком зрозуміле оживлення й велика радість в українській української поезії. Привітання визвольному рухові української проголошеної літератури були особливо щирі. Але самого 5 року не можна розглядати тільки в цілому, не ділячи його на етапи. Між петербурзьким 9 січня і грудневим московським повстанням—величезна психологічна і політична дистанція. 9 січня викликає в українських поетів заклики до повстання. Алчевська, навіть Хоткевич, закликають: «Ставай до бою!» Алчевський пише вірша з рефремом до армії: «Не стріляй! Подальше розвиток 5 року, селянські повстання, перші страйки надають творчій діяльності Олесю, що стає трибуном української дрібно-буржуазної літератури й барометром її настрою:

Сонце на об'ї, ранок встає,
Браття, вставайте,
Сонце стривайте
Ранок встає.

Вигукував Олесь і додавав під оплески захопленої аудиторії:

Доволі мовчати,—глухі і німі
Раби закричали в ярмі,—
Народ закричав мій: «до бою»
За землю, за волю...»
І в помсті сліпий
Кричу я: «за волю, на бій».

Радіє загальному оживленню і поет Самійленко:

Якби тепер устав Тарас
Та жив у нас в славетний час
Не швидко вмер-би знову.
Коли-б побачив, скільки прав
Гурток письменний наш придбав
Своїй країні й слову.

Заснувався «Крестьянський союз». Почав і я працювати в ньому. Гуртую селян, кажу їм усе те, мирне, любе. Так мені весело, гарно. Так ось-ось воно мета, життя та... Тут почалося, знов заарештували мене».

Повніше і глибше відбиття 5-го року на селі ми знаходимо в оповіданнях Винниченка. Винниченко родом з убогих селян, вславився 1904 року, як співець спроторизованого селянства. Але тільки 5-й рік його художнє значіння підняв на високий рівень. В невеличкому оповіданні «Студент» він порушує питання про взаємовідносини народу з інтелігенцією по новому. Нарід не вірить словам інтелігента. Тільки самогубство студента-революціонера викликав могутній рух у селянській юрбі. Не менш цікаве оповідання «Салдатики». Тут чіпається друге особливо пекуче питання 5-го року. Засліплений селянин у шинелі упокорює свого-ж брата, це найтрагічніший штрих епохи 5-го року. Цей штрих правильно зафіксований у Винниченка, що як мистець умів тверезо дивитися в очі дійсності, і цілком натуралістично показав нам темного селянина, що йде, але не знаходить шляху до свого соціального визволення.

Найрельєфніше і наймонументальніше змальовано бунтівничих селян 5-го року у Коцюбинського. Мова йде про його класичний, шіроковідомий і глибоко художній твір „Fata morgana“. Тут показано і в психологічному, і в соціологічному розрізі руйнівцьку селянську стихію, що мріє про землю і волю, про соціальну справедливість, що підіймається до вершин революційного ентузіазму, а після перших-же невдач вдається в розпач і скидає своїх-же богів. У „Fata morgana“ є яскравий тип селянина наймита, Хоми Гудзя, що повний святої ненависти до експлуататорів і що з особливим захватом закликає руйнувати „панські економі“. І менш яскравий другий тип, тип свідомого революціонера, що пройшов університет тюрем та заслать,—Марка Гуці, що веде за собою маси у моменти революційного захвату. „Fata morgana“ кінчається трагічно й сумно. Порив селян до землі та волі не знайшов свого здійснення. Революція 5-го року закінчилась поразкою. Земля як марево поманила і як марево зсезла».

IV. ЗАКІНЧЕННЯ. ЛІТЕРАТУРНІ ЕПІГОНІ 5-ГО РОКУ.

Поразка внесла сумний настрій в лави української літератури. Починається епоха переспівів та естетичних примовлянь. У поезіях Олесь замість радости, журба, висловлена в шарманочних мотивах. Той-же Олесь пише дуже індивідуалістську поему, „По д розі в казку“. Архип Тесленко, що передчасно вмер від наслідків тюремного життя, пише безрадісні песимістичні нариси з єдиним рефремом до себе: „поганій до ями“, „швидче до могили“. Володимир Винниченко вдається в самоаналіз, в „чесність з собою“, віддає свій хист на розв'язання „полових проблем“, поділяючи тим

Архип Тесленко
(1882—1911)

Васильченко (Васильченко)
1879-1911

Браття, зставайте,
Сонце стривайте
Ранок встає.

Вигукував Олесь і додавав під
оплески захопленої аудиторії:

Доволі мовчати,—глухі і німі
Раби закричали в ярмі,—
Народ закричав мій: «до бою»
За землю, за волю...»
І в помсті сліпий
Кричу я: «за волю, на бій».

Радіє загальному оживленню і
поет Самійленко:

Якби тепер устав Тарас
Та жив у нас в славетний час
Не швидко вмер-би знову.
Коли-б побачив, скільки прав
Гурток письменний наш придбав
Своїй країні й слову.

Вірш починає потім спадати. 5 рік
натрапляє на свої
за журбою радість обнялась».

Для нас значно цікавіші від імпресіоністичних співців 5 року, що від-
носять до стільки епоху, скільки свої пориви до неї,—белетристи, побу-
тові письменники, що показали цю епоху в усіх її суперечностях, з усіма
сторонами.

Серед них на першому місці стоять Винниченко, Коцюбинський, Тес-
ленко та Черв'яченко.

Винниченко—напівлірично—оповідає в нарисі «Немає матусі»:

Він як встав 5-й рік. Заворушилися люди, кличуть до боротьби за
братерство, свободу. Так от де я знайду собі і мету життя, і
свободу, і щось гарне, велике. Ухопився за це я, розказую селянам,
і вони так читаю. Трусять мене, трусять брата. Заарештовують мене.

Авже 17 октября, маніфест про свободу. Значить, жить на світі є
ще. Значить, є на світі братерство, правда, добро.

же невдач вдається в розпач і
скидає своїх-же богів. У „Fata
morgana“ є яскравий тип селянина
наймита, Хоми Гудзя, що повний
святої ненависти до експлоатато-
рів і що з особливим захватом за-
кликає руйнувати „панські еконо-
мії“. І менш яскравий другий тип,
тип свідомого революціонера, що
пройшов університет тюрем та
заслаю,— Марка Гуші, що веде за собою маси у моменті революційного
захвату. „Fata morgana“ кінчається трагічно й сумно. Порив селян до
землі та волі не знайшов свого здійснення. Революція 5-го року закінчилась
поразкою. Земля як марево поманила і як марево щезла“.

IV. ЗАКІНЧЕННЯ. ЛІТЕРАТУРНІ ЕПІГОНИ 5-го РОКУ.

Поразка внесла сумний настрій в лави української літератури
Починається епоха переспівів та естетичних примовлянь. У поезіях Олесь
замість радості, журба, висловлена в шарманочних мотивах. Той-же
Олесь пише дуже індивідуалістську поему, „По д розі в казку“. Архип
Тесленко, що передчасно вмер від наслідків тюремного життя, пише безрадісні
песимістичні нариси з єдиним рефремом до себе: „поганяй до ями“, „швидче
до могили“. Володимир Винниченко вдається в самоаналіз, в „чесність з
собою“, віддає свій хист на розв'язання „полових проблем“, поділяючи тим
лаври, що в свій час доставив їх Арцибашев. Коли 1904 р. Єфремов говорив
про мертву точку, на якій стояла українська буржуазна література, то те-
пер на десяти роки довелось говорити про глухий кут, куди зайшла буржуазна
література в зв'язку з революцією 5-го року. Тут найхарактерніше і най-
трагічніше те, що співці епохи 5-го року винесені на найвищий гребінь її
хвилі, примушені були стати і літературними епігонами її, поетами розчаро-
ваності. Українська буржуазна література одцвіла, не встигнувши розквіт-
нути. Бо на історичному обрії завиднівся Жовтень, що відкриває побідні сто-
рінки літературного ренесансу на Україні, еру пролетарської літератури.

Тимчасом, української пролетарської літератури в 5-му році не було
і в зародку. Ось чому, як ми вже казали, епоха „генеральної репетиції“
відбилася в літературі своїм другим лицем — лицем запізненої буржуазної
революції, що викликала тільки психологічний розпад. Це не значить, що
цю сторінку української літератури ми можемо ігнорувати. Ні на гребні
5-го року вона дала значні твори, що крім історичної цінності зберігають
і своє непорушне художнє значіння і що їх наша пролетарська молодь
вивчатиме незалежно від того, що багато авторів цих творів потім опи-
нилися епігонами й ренегатами кращих заповітів першої революції.

А. Лейтес.

Кримська лірика.

Ййло моя, синьоока,
І долини мої, синьоблузі,—
Свердить мене печалі ток,
Як на голові малий картуз.

І моря дух.
Що пливе з Картаген,
Хитає мої азійські ніздрі.
Це-ж— в тобі (о,— в тобі!)
Мій прапредок Музген,
Що зродив мене так пізно.

О, Яйло Гола! —
Ти була прекрасна
Під цівкою иржастого сонця.
Тепер зранили первість твою
Колючою щетиною
Струнки віхті сосен...

Яйло-ж моя, синьоока,
Ви, долини мої синьоблузі! —
У великий печалі ток
Я по вуха
Вгроз.

Юльян Шпол.

БУДУЄМО ШКОЛИ

8-й Криворізький З'їзд Рад вже зазначив потребу будувати нові школи і поставив це питання на всю його широчінь перед населенням округи. Скликаний спеціально в шкільній справі пленум Окрвиконкому затвердив проект будівництва 123 нових шкіл по округі.

До цього року усього дітей шкільного віку на Криворіжжі вчилася 39% дитячого населення такого віку.

Радіус шкіл був дуже й дуже великий, досягаючи іноді 10 і більше верст.

Вселюдне навчання, бажання селян віддавати своїх дітей до шкіл— вимагає збільшити шкільну сітку по округі.

І на цю справу Криворізький Окрвиконком звернув ту належну увагу, що їй й потрібне до себе справа народної освіти.

Як тільки пленум Окрвиконкому затвердив проект будівництва 123 нових шкіл, почали надходити прохання окремих громад, що не увійшли в сітку шкільного будівництва, включити їх до плану, і це дало 35 нових заяв.

Будування шкіл почалося з весни 1925 року.

Окрвиконком своєчасно розробив типовий план шкіл на дві класи, коритар, і помешкання для вчителів.

Окрвиконком постановив зробити все можливе в місцевих умовах.

Зруйновані і напівзруйновані маєтки бувших поміщиків постановлено використати, як будівельний матеріал, що його перевозили самі селяни до місця будівель.

Вся робота шкільного будівництва йшла з величезним піднесенням.

Селяни брали найдіяльнішу участь в допомозі шкільному будівництву, навіть конкуруючи поміж себе.

На загальних зборах по селах для роботи шкільного будівництва висували кращих уповноважених.

Під школи давали кращі місця для будівель.

Селяни допомагали владі не тільки морально, а й матеріально: організували добровільний збір грошей, брали участь у будівні шкіл, приблизним підрахунком, допомога селянству виявилась у сумі 400 тисяч карб.

Про підсумки роботи шкільного будівництва вислухано доклад останньому пленумі Окрвиконкому, що констатував широкий розмах округи в цій галузі роботи: засновано 110 шкіл, з яких 60 збудовано наново, впорядковано і 48 шкіл має бути закінчено на майбутній рік.

В багатьох пунктах Округи школи збудовано вперше за увесь існування даного населеного пункту.

Радіус між школами в округі зменшився до 2—3 верст. Дітей в округі цього року вчитиметься 75%. Нарівні з будівництвом нових шкіл по округі Криворізькій округі, наново відремонтовано всі старі школи.

«Більше шкіл, більше грамотних, кожна цеглина, кожна колійка, кожне слово, що організує волю маси на шкільне будівництво, допоможе розквітанню нового культурного життя в селі. Обов'язок кожного свідомого громадянина Криворіжжя— влади і свою частку в справу виконання шкільного будівельного плану в нашій округі»— так сказано у відозві від імені Окрвиконкому до всіх трудящих Криворіжжя: і свій обов'язок Криворізькі робітники та селяни виконали.

Окружний пленум Виконкомів висловив подяку населенню округи за участь в справі шкільного будівництва. Особливо відзначено з цього боку Широківський район, де збудовано 10 нових шкіл.

Неуронов

Скривіюкком—постанови зру-
бити все можливе в місцевих умо-
вах.

Зруйновані і напівзруйновані
маєтки бувших поміщиків постанов-
лено використати, як будівельний
матеріал, що його перевозили самі
селяни до місця будівель.

Вся робота шкільного будів-
ництва йшла з величезним підне-
сенням.

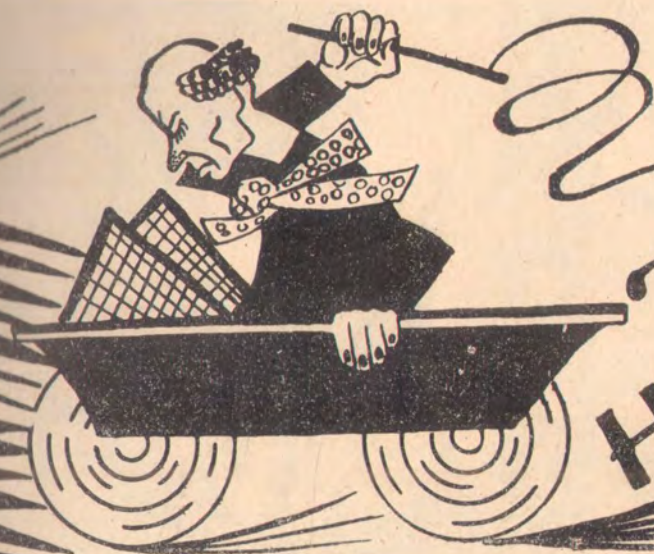
Селяни брали найдіяльнішу
участь в допомозі шкільному будів-
ництву, навіть конкуруючи поміж
себе.

На загальних зборах по селах
для роботи шкільного будівництва
висували кращих уповноважених.

Під школи давали кращі місця
для будівель.

Зверху—Лукево-хуторська школа—Нікопільського району збудована при участі селян. Нижче—селяни за будівництвом школи в тім-же районі.

ТАК
НІЗОРТАК
З ПОГО
Я НЕ ВИЙШУ

(гумореска)

Така прекрасна справа, а ляснула через дрібницю.
 І не проста собі справа, а справа культурно-освітня... Хо-
 чина справа.
 Було це давненько...
 Було це тоді, коли мої однолітки були ще молодими та
 шани і коли я сам був, сказати,-би не зовсім чорнявий, а
 не настарий і радісний...
 А на сцені тоді грати хотілося, так іще дужче, ніж самому
 поводитися із дяковою дочкою в садку, під отими трьома ду-
 мами, що з одного кореню ростуть!
 Аж, як тоді на сцені хотілося грати!..
 І що ж би ви гадали: зорганізувалися...
 Отже зібралися, поговорили, поміркували й вирішили:
 Гратимемо!
 І місце вибрали, й у волості підходящу кімнату дають а
 артистів хоч греблю гати!
 Гратимемо!
 Урантом тоді як гвіздком у спину:
 А режисер де? Все-ж, що називається, — ні папи ні мами в цій справі.
 нім талантів, а нічогосінько!
 І біте, хлопці! — Семен! каже. —

І зразу нам дві дулі:
 — Ось! А не те, щоб я з вами тут воловодився?! Підводу!
 — Та, Йване Степановичу, — ми до його. — Та щови?! Та ми
 вас якими хочете надрукуємо!
 — Щоб отакими, інакше підводу!
 — Біжіть, — кажу, — хлопці, по папір... Склеюйте скільки
 там аркушів і пишть великими.
 Побіг Кіндрат по папір... Клеїть...
 Коли це артисти один по одному до Кіндрата:
 — І мене-ж там більшими.
 — І мене!
 — І мене!
 За суфльора волосний писар був... Прийшов з квадратиком,
 одміряв на нім вершків так із п'ять:
 — А мене як не отакими, і в будку не полізу і з волости
 вичену...
 — Клей, — кажу, — Кіндрате, щоб на всіх хватило...

Склеїв Кіндрат афішу сажнів на три, як не більше. Написав усіх та-кими, як хотіли. А режисера в кінці вивів такими, що аж до Куземина (сім

У НЕАІЛЮ

було це давненько...
Було це тоді, коли мої однолітки були ще молодими та
... і коли я сам був, сказати, би не зовсім чорнявий, а
... і радісний...

А на сцені тоді грати хотілося, так іще дужче, ніж самому
... із дяковою дочкою в садку, під отими трьома ду-
... що з одного кореню ростуть!

Ах, як тоді на сцені хотілося грати!..
І що-ж би ви гадали: зорганізувалися...

Оттак зібралися, поговорили, поміркували й вирішили:

Гратимемо!
І цюсу вибрали, й у волості підходящу кімнату дають а
... хоч греблю гати!

Гратимемо!
І рантом тоді як гвіздком у спину:

А режисер де? Все-ж, що називається, — ні пани ні мами в цій справі.
... а нічого і нічого!

Сидіть, хлопці! — Семен! каже. —
... який ділозводитель, що на
... Він вивчить...

Катай, хлопці, за ділозвудите-
...
Потрапили...

П'ять рублів, — ділозводитель
... після вистави вечера... Сюди
... Та щоб слухалися,
... чорт.

Заразд —
Вийдіть там афішу та вкажіть,
...
Добре, вкажемо!

... * * *
Почалися, Ролі повиписували... Вив-
... як „дарю небесний, утіши-
...“

Три афіші розмалювали, прізвища
... всіх артистів (а як-же-ж
... гадали?) повиводили, а внизу:
Режисер Іван Степанович. Ле-
... Все, як бог приказав...

* * *
У п'ятю вистава, а в четвер Іван Степанович приїхав...
... як архирев...

Ну, почнемо, — каже Іван Степанович... Афіші готові?.. —
...!

Почувивсь Іван Степанович на афішу, і з очей у його іскра.
... як гаркне:

Ну! Ото мене такими літерами надрукували!? Мене?!
... рік на сценах?!

... вас якими хочете надрукуємо!

— Щоб отакими, інакше підводу!
— Біжіть, — кажу, — хлопці, по папір... Склеюйте скільки
там аркушів і пишійть великими.

Побіг Кіндрат по папір... Клеїть...

Коли це артисти один по одному до Кіндрата:

— І мене-ж там більшими.
— І мене!
— І мене!

За суфльора волосний писар був... Прийшов з квадратиком,
одміряв на нім вершків так із п'ять:

— А мене як не отакими, і в будку не полізу і з волости
вижену...
— Клей, — кажу, — Кіндрате, щоб на всіх хватило...

Склеїв Кіндрат афішу сажнів на
три, як не більше. Написав усіх та-
кими, як хотіли. А режисера в кінці
вивів такими, що аж до Куземина (сім
верстов!) було видко...

Готова афіша.
А де-ж її чіпляти?
На дзвіниці батюшка не дозволяє,
— а так нігде не поміщається...

Вирішили почепити на бакалійній
крамниці. Дістали драбину, приста-
вили.

— Чіпляй...
Зібралось все село на ту проце-
дуру дивитися.

Поліз Кіндрат на драбину, потяг
афішу...

А тут хтось дядька Пилипа штовх-
нув... Поточився дядько Пилип, настоп-
тав на афішу й одірвав режисера,
разом із „початок о 8-й год. вечора“...
Як побачив те Іван Степанович,
та як закричить:

— Підводу, матері вашій чорт!
Я вам покажу, як режисера одри-
вать... Режисер все!

На підводу й у город... І вечеряти не схотів...
Вистава не відбулася...

* * *
Тепер не те... Тепер режисери не такі, щоб на літери звер-
тати увагу...

А раніш...
Хай йому аби що: справа вся лягнула.

Остап Вишня.

ЧИ МОЖНА ВІДДА- ЛИТИ СТАРІСТЬ?

(З Англійської).

Немічна старість і жахлива примара смерті споконвіку тяжили над розумом людскости й примушували його працювати та вишукувати способів продовжити людині віку, віддалити старість.

Нині видатний французький учений, лікар Сергій Воронів, на підставі своїх дивних дослідів стверджує, що старість можна віддалити на поважну кількість років. Навіть смерть має з часом зникнути. Прийде час, коли людина вмиратиме хіба від нещасливого випадку.

— Джерело вічної юности,—говорить Воронів,—у вас самих у ваших залозах. До п'ятидесятих років минулого сторіччя учені гадали, що запас життєвої сили, який примушує працювати наші органи, дає: серцеві битися, мізкові мислити, ногам ходити то-що, наш організм одержує від роду і, коли життєвої сили починає бракувати, цьому годі чимсь запобігти—немічна старість є життєвим фактом, що проти нього людство не має зброї для боротьби.

Так гадали,—каже Воронів,—до Клода Бернара, який через свої знакові досліді викрив ролі печінки для функцій людського організму. Згодом Броун Секар довів, що не мозок керує життям, що він гіден мислити й працювати лишень через хемічний процес, через ділання на його клітини соку щитовидної залози. Юнак у якого ця залоза неправильно працює кволіє й робиться немичним дідом.

Діти, що хворіють на атрофію щитовидної залози кволо розвиваються й фізично й розумово. Тварина позбавлена цієї залози незабаром після народин, не поспіває рости за іншими тваринами й лишається позаду їх на 8—10 місяців.

Навпаки, гіпертрофія—занадте розвинення щитовидної залози, за такими-ж дослідями, призводить до великого розумового піднесення, що межує з безумством.

Старий, дванадцятилітній баран до пересадки йому полові залози.

Найменші залози й ті відіграють часом велику ролі в роботі організму,—говорить Воронів.—Виріжте в тварини чотири маленьких залоз біля щитовидних—настане велике піднесення всього організму, скорочення м'язів і тварина незабаром умре в корчах.

Та всю свою увагу я звернув на полову залозу.

Цей визначний і важливий центр, який не дуже давно ще вважали лишень за механізм для продовження людського роду на землі, відіграв одну з головних ролей у нашій фізичній житті.

Коли людей чи тварин позбавити полові залози їх тіло робиться м'яким і миршавим, їх розумові здібності слабнуть, кров рідчає й бідніє.

За моїми останніми спостереженнями робота інших залоз також погіршується через страту соку, що випускає полова залоза.

Яко приклад наслідків надмірного розвитку полові залози Воронів подає факт, коли в дев'ятилітнього хлопчика вирости вуси й борода, а руки та ноги обросли волоссям.

Коли-ж надмірний розвиток полові залози в хлопчика припинили, він за кілька місяців стратив свою бороду й вуси, а розумові здібності, розвинені раніше не відповідно до років, вирівнялися стали такими самими як і у всіх хлопчиків його віку.

Отже доведено,—каже Воронів,—що полова залоза має велике

лити й працювати лишень через хемічний процес, через ділання на його клітини соку щитовидної залози. Юнак у якого ця залоза неправильно працює кволіє й робиться немічним дідом.

Діти, що хворіють на атрофію щитовидної залози кволо розвиваються й фізично й розумово. Тварина позбавлена цієї залози незабаром після народин, не поспіває рости за іншими тваринами й лишається позаду їх на 8—10 місяців.

Навпаки, гіпертрофія — занадте розвинення щитовидної залози, за такими-ж дослідями, призводить до великого розумового піднесення, що межує з безумством.

Три ягнятка: найменшому ще не зроблено пересадки. Другого залишено без пересадки. У третього—вийняли залозу.

Ці самі ягнята через десять місяців.

біля щитовидних—настане велике піднесення всього організму, скорочення м'язів і тварина незабаром умре в корчах.

Та всю свою увагу я звернув на полову залозу.

Цей визначний і важливий центр, який не дуже давно ще вважали лишень за механізм для продовження людського роду на землі, відіграв одну з головних ролей у нашій фізичній житті.

Коли людей чи тварин позбавити половию залози їх тіло робиться м'яким і миршавим, їх розумові здібності слабнуть, кров рідчає й бідніє.

За моїми останніми спостереженнями робота інших залоз також погіршується через страту соку, що випускає полова залоза.

Яко приклад наслідків надмірного розвитку половию залози Воронів подає факт, коли в дев'ятилітнього хлопчика виростили вуси й борода, а руки та ноги обросли волоссям.

Коли-ж надмірний розвиток половию залози в хлопчика припинили, він за кілька місяців стратив свою бороду й вуси, а розумові здібності, розвинені раніше не відповідно до років, вирівнялися й стали такими самими як і у всіх хлопчиків його віку.

Отже доведено,—каже Воронів,—що полова залоза має велике значіння для нашого розумового й фізичного розвитку. 1869 року Воронів перевів дослід впірскування людини соку з половию залози.

Дослід удався, але ділав не довго.

Проте він довів хемічну тотожність соку половию залози в людини й людини.

Хоча реакція й залежить головним чином від організму надіє, але може переводиться дослід.

Думка пересадити залози не нова, нове в цім лишень практичне здійснення пересадки залоз Воронівим.

До його всі такі силкування не вдавалися й підносили сили людини тільки на кілька тижнів.

Було так тому, що прищеплювали залози під шкіру або в м'язи.

— За моїми спостереженнями,—каже Воронів,—така методика може мати успіху.

Нова залоза, давши невеличку решту соку, що містить у собі гормон, потім поволі вмирає, бо не одержує на місці прищеплення відповідої їжи, а тому й не випускає більше соку.

З 1917 року я розпочав дослід над пересадкою половию залози за іншим способом, який дав блискучі наслідки.

За цим способом залози розрізаються на чотири часті й по часті прищипають в кожну половину мошонки, де обидва шматки зростаються.

Наслідки з'являються не одразу, бо залозі треба часу, щоб почати нормально функціонувати.

Старі люди, що їм Воронів робив за таким способом пересадку половию залози, через два три місяці почувались молодшими й дієвими.

До того ж і своїми словами, верталась пам'ять, дужчала розумова діяльність. Одноразово й фізично вони відмінялись. В очах з'являвся блиск, шкіра червоніла, м'язи ставали еластичними.

Надзвичайно цікава й значна наслідками пересадка залоз тваринам. Добродійні наслідки цієї пересадки для скотарів, особливо шведських невідомі.

Справді в Алжері лікар Воронів прищепив по одній залозі кожній молодому баранові з трьохтисячної отари овець французького уряду. Через гаряче підсоння й інші несприятливі умови вовна на баранах стала рідкою й втратила гарну якість.

Після пересадки залоз, вовна незабаром зробилась на диво густою й довгою.

Надзвичайний дослід перевів Воронів на старім барані. Звичайно барани живуть до дванадцяти чи чотирнадцяти років. Ледве ставши Воронів дванадцятилітнього барана, що від старості вже шатрав голви й хилився.

Й пересадив цьому баранові,—каже Воронів,—залозу взятую від двадцятирічного барана. Через три місяці старий баран виглядав повністю життя й сили, став красивий і почав, навіть буцатися, а через шість місяців після прищеплення, його самиця принесла ягня. Після цього для перевірки дослід, вирізав у його залозу, баран став знову старим, немічним,—таким як був до пересадки.

Й знову пересадив йому залозу й знову повернув цим сили. З того часу минуло вже шість років.

Барани мусять давно околіти, проте він живе дужий, молодий і вкритий густою вовною. Робивши такі самі пересадки послідовно кількох поколінь коней, коров то-що, можна розвести вищі й кращі породи.

Ці операції безболісні, бо переводяться під дужою місцевою анестезією. Винахід лікаря Воронова вже багатьом людям повернув силу, енергію й зворотню молодості.

Знали всіякі хворобливі з'явища, що завжди супроводять старість, стали правильно функціонувати органи й увесь організм оновився й помолоді.

Той-же баран через шість років зі своєю самицею і ягнятком.

— Я роблю пересадки залоз людям тільки п'ять років, а тому заким тяжко сказати, які вони принесуть наслідки.

Коли один рік життя барана рівний шости рокам людського життя, то на підставі дослідів зі старим бараном, можна гадати, що пересадка залози продовжить людині життя на 30—40 років.

Однак я вважаю, що наше життя можна буде продовжити не лишень до 90 років, а й до 120.

Це буде шлях до знищення старості.

Переклад Зейланд Дубельт.

ОСТРОВ КАНОТО

жизні минуло вже шість років.

Баран мусив давно околоти, проте він живе дужий, молодий і вкритий густою вовною. Робивши такі самі пересадки послідовно кількох поколінь коней, коров то-що, можна розвести вищі й кращі породи.

Ці операції безболісні, бо переводяться під дужою місцевою анестезією. Навряд лікаря Воронова вже багатьом людям повернув силу, енергію й здоров'я молодости.

Зникли всякі хворобливі з'явища, що завжди супроводять старість. Стало правильно функціонувати органи й увесь організм оновився й помо-
лоді.

Коли один рік життя барана рівний шости рокам людського життя, то на підставі досліду зі старим бараном, можна гадати, що пересадка залози продовжить людині життя на 30—40 років.

Одначе я вважаю, що наше життя можна буде продовжити не лишень до 90 років, а й до 120.

Це буде шлях до знищення старости.

Переклад Зейланд Дубельт.

ОСТРОВ КАНОТО

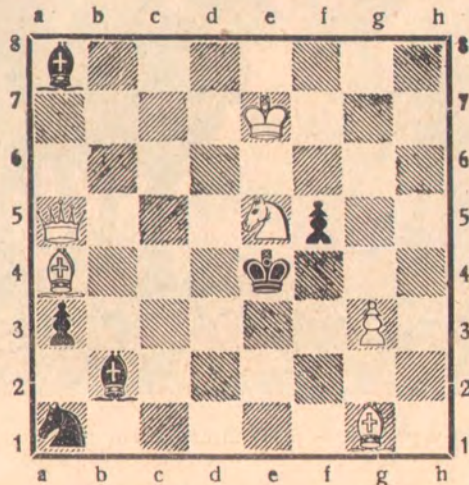

Котиси-самиці—хутро з яких йде на зимній одяг. В час росту дітей самців не допускають, а тих, що порушують цей „закон“ самиці загризають.

ШАХИ ТА ШАШКИ

За редакцією І. Л. ЯНУШПОЛЬСЬКОГО.

Завдання ч. 22. В. М. Калина.

Білі — Кре7 Фа5 Са4, г1 Ке5 п. г3 (6).

Чорні — Кре4 Са8, б2 Ка1 п. а3, ф5 (6)

Мат за 2 ходи.

Партії міжнародного турніра в Москві 1925 р.

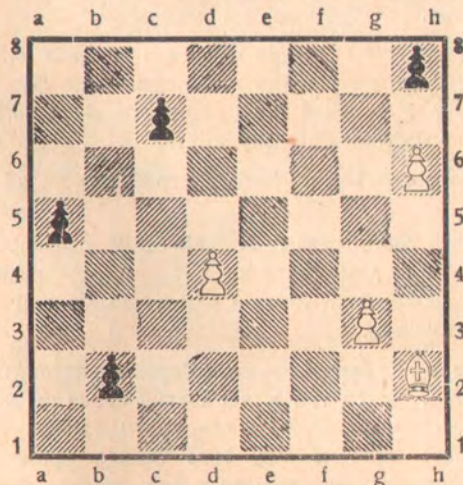
Партія ч. 25. Ново-Індійська оборона.

Білі — К. Торре.

Чорні — Д-р Ем. Ласкер.

1. d2—d4	К g8—f6	19. С c1 : g5	К b4 : d3
2. К g1—f3	e7--e6	20. Т d1 : d3	Ф c7—a5
3. С c1—g5	c7—c5	21. b2—b4	Ф a5—f5
4. e2—e3	c5 : d4	22. Т d3—g3	h7—h6
5. e3 : d4	С f8—e7	23. К a3—c4	Ф f5—d5?
6. К b1—d2	d7—d6	24. К c4—e3	Ф d5—b5?
7. c2—c3	К b8—d7	25. С g5—f6!	Ф b5 : h5
8. С f1—d3	b7—b6	26. Т g3 : g7+	Кр g8—h8
9. К d2—c4	С c8—b7	27. Т g7 : f7+	Кр h8—g8
10. Ф d1—e2	Ф d8—c7	28. Т f7—g7+	Кр g8—h8

Етюд ч. 17. А. Савеллева.

Білі — Д. h2 ш d4, г3, h6 (4).

Чорні — Ш. a5, б2, с7, h8 (4).

Білі виграють.

21. К c3—d5	К b6—d5	27. К g3—e4	Т f8—c8
22. e4 : d5	Ф d8—b6	28. Ф d1—h5	Т c4—c2!
23. Кр g1—h2	С c6—b7	29. Т a1—d1	Кр g8—f8
24. g4—g5	h6 : g5	30. Т f1—f3	Кр f8—e7
25. С c1 : g5	Т c8—c4	31. b2—b3	b5—b4!
26. С g5 : f6	С e7 : f6	32. a3 : b4	С b7—a6
- Білі здалися¹⁾.

¹⁾ Для білих нема оборони від ходу чорних С a6—e2, після якого гублять якість і партію.

Партія ч. 13 (шашки)

Початок П. Н. Бодяньського

Мат за 2 ходи.

Білі виграють.

Партії міжнародного турніра в Москві 1925 р.

Партія ч. 25. Ново-Індійська оборона.

Білі — К. Торре.

Чорні — Д-р Ем. Ласкер.

1. d2 — d4	К g8 — f6	19. С c1 : g5	К b4 : d3
2. К g1 — f3	e7 — e6	20. Т d1 : d3	Ф c7 — a5
3. С c1 — g5	c7 — c5	21. b2 — b4	Ф a5 — f5
4. e2 — e3	c5 : d4	22. Т d3 — g3	h7 — h6
5. e3 : d4	С f8 — e7	23. К a3 — c4	Ф f5 — d5?
6. К b1 — d2	d7 — d6	24. К c4 — e3	Ф d5 — b5?
7. c2 — c3	К b8 — d7	25. С g5 — f6!	Ф b5 : h5
8. С f1 — d3	b7 — b6	26. Т g3 : g7+	Кр g8 — h8
9. К d2 — c4	С c8 — b7	27. Т g7 : f7+	Кр h8 — g8
10. Ф d1 — e2	Ф d8 — c7	28. Т f7 — g7+	Кр g8 — h8
11. 0 — 0	0 — 0	29. Т g7 : b7+	Кр h8 — g8
12. Т f1 — e1	Т f8 — e8	30. Т b7 — g7+	Кр g8 — h8
13. Та1 — d1	К d7 — f8	31. Т g7 — g5+	Кр h8 — h7
14. С g5 — c1	К f6 — d5	32. Т g5 : h5	Кр h7 — g6
15. К f3 — g5	b6 — b5!	33. Т h5 — h3	Кр g6 : f6
16. К c4 — a3	b5 — b4	34. Т h3 : h6+	Кр f6 — g5
17. c3 : b4	К d5 : b4	35. Т h6 — h3	Т e8 — b8
18. Ф e2 — h5	С e7 : g5	36. Т h3 — g3+	Чорні здалися ¹⁾

¹⁾ Після 24-го помилкового ходу чорних (слід було 24...Ф : d4) білі блискучою комбінацією виграли 3 пішака, а потім і партію.

Партія ч. 26. Оборона Боголюбова.

Білі — А. К. Рубінштейн.

Чорні — І. Рабінович.

1. d2 — d4	К g8 — f6	11. f2 — f4	Т a8 — c8
2. c2 — c4	e7 — e6	12. К c3 — b5	Т c8 — a8
3. К b1 — c3	С f8 — b4	13. f4 — f5?	a7 — a6
4. e2 — e3	b7 — b6	14. К b5 — c3	Т a8 — c8
5. К g1 — e2	С c8 — b7	15. h2 — h3	c7 — c6
6. a2 — a3	С b4 — e7	16. e3 — e4	b6 — b5
7. d4 — d5	0 — 0	17. d5 : c6	С b7 : c6
8. g2 — g3	d7 — d6	18. С c4 : b5	a6 : b5
9. С f1 — g2	К b8 — d7	19. g3 — g4	h7 — h6!
10. 0 — 0	e6 — e5	20. К e2 — g3	К d7 — b6

21. К c3 — d5	К b6 — d5	27. К g3 — e4	Т f8 — c8
22. e4 : d5	Ф d8 — b6	28. Ф d1 — h5	Т c4 — c2!
23. Кр g1 — h2	С c6 — b7	29. Т a1 — d1	Кр g8 — f8
24. g4 — g5	h6 : g5	30. Т f1 — f3	Кр f8 — e7
25. С c1 : g5	Т c8 — c4	31. b2 — b3	b5 — b4!
26. С g5 : f6	С e7 : f6	32. a3 : b4	С b7 — a6
- Білі здалися¹⁾.

¹⁾ Для білих нема оборони від ходу чорних С a6 — e2, після якого гублять якість і партію.

Партія ч. 13 (шашки)

Початок П. Н. Бодяньського

Білі — А. Г. Зенченков

Чорні — Б. С. Єлісеєв

1. a3 — b4	b6 — a5	17. a3 — b4!	h6 : f4
2. b2 — a3	a7 — b6	18. f2 — g3	h4 : f2
3. a1 — b2	d6 — e5	19. e1 : e7	d8 : b6
4. g3 — f4	e5 : g3	20. b4 — a5	h8 — g7
5. h2 : f4	f6 — e5	21. a5 : c7	e7 — d6
6. f4 : d6	c7 : e5	22. c7 : e5	f6 : d4
7. b4 — c5	b6 : d4	23. c1 — b2	a7 — b6
8. e3 : c5	e7 — f6	24. b2 — a3	g7 — f6
9. a3 — b4	h6 — g5	25. h2 — g3	f6 — e5
10. b2 — a3	g5 — h4	26. g3 — h4	b6 — c5
11. g1 — h2	f8 — e7	27. d2 — e3	d4 : f2
12. c3 — d4	e5 : c3	28. h4 — g5	f2 — e1
13. d2 — e3	b8 — a7	29. g5 — h6	c5 — b4
14. b4 : d2	a5 — b4	30. a3 : c5	e5 — d4
15. e3 — f4	b4 : d6	31. c5 : e3	e1 — c3
16. f4 — g5	g7 — h6		Білі здалися.

Хроніка.

В Гастінгзі (Англія) закінчився невеличний турнір. 1 й 2 призи поділили А. Альохін і М. Відмар (8½ з 9), далі Етс, Мітчель, Яновський й ін. У Ленінграді у невеличкому турнірі 1 місце взяв С. Б. Готгільф, 2 і 3 Рохлін і Торре. Торре програв 2 партії Готгільфу.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

на 1926 рік

ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

„ВСЕСВІТ“

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ.

Журнал містить:

Художні оповідання.
Нариси.
Вірші.

Критичні статті.
Художні малюнки.
Гуморески.

ВСЕСВІТНЯ ІЛЮСТРАЦІЯ

Вжито рішучих заходів до своєчасного виходу журналу й доставку його на місця.

В кожному числі міститимуться кіно-нариси.

Журнал регулярно виходитиме 2 рази на місяць (15 й 30 числа).

„ВІСТИ ВУЦВК“ Щоденна велика політична
ГАЗЕТА з щотижневим
безплатним літературно-науковим додатком

„КУЛЬТУРА І ПОБУТ“

ЦІНА на рік для установ: 18 крб.
на місяць 1 крб. 50 к.
звичайна передплата на рік 12 крб.
на місяць 1 крб.

Адреса редакції й головконтори: Харків, вул. К. Лібніхта № 11.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

„ВСЕСВІТ“ двохижневий
багато ілюст-
рований, літературно-художній журнал.

ЦІНА: на рік 7 крб. 20 коп.
на місяць 60 коп.
По замежами
СРСР . . . 50 центів.

1926

ПОДПИСУВАЙТЕСЬ

на ілюстрований,
научно-методический и
спортивный ежемесечный

1926

Зміст ч. 2 (25)

на місяць 1 крб. 50 к.
звичайна передплата на рік 12 крб.
на місяць 1 крб.

Адреса редакції й головквнтори: Харків, вул. К. Лібніхта № 11.

ровани, літературно-художній журнал.

ЦІНА: на рік 7 крб. 20 коп.
на місяць 60 коп.
По замежахи
СРСР . . . 50 центів.

1926

ПОДПИСУВАЙТЕСЬ

на ілюстрований,
научно-методический і
спортивний ежемесячний
журнал

1926

„ВЕСТНИК ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ“

официальный орган Высшего Совета Физической Культуры УССР, ЦК ЛКСМУ
и Инспекции Вневузовской Физ. Подготовки УВО.

Журнал посвящен вопросам физического воспитания и оздоровления трудящихся
и всем видам спорта.

Журнал рекомендован ЦК ЛКСМУ, Наркомпр. ком, Наркомздравом, Профсо-
юзам, Всесоюзным и Советами Физкультуры для выписки его всеми
учреждениями и организациями указанных ведомств, а также для инди-
видуальной и коллективной подписки среди рабочих, служащих и кра-
спортсменцев.

УСЛОВИЯ ПОДПИСКИ:

Пересылка за счет Издательства.

на 12 месяцев
на 6 месяцев
на 3 месяца

С приложе- нием	Количе- ство	Без приложе- ния
5 р. 70 к.	6	4 р. 5 к.
2 р. 90 к.	3	2 р. 30 к.
1 р. 60 к.	2	1 р. 20 к.

Журнал высылается по получении подписной платы.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ:

- 1) Главной Конторой Издательства „ВФК“—гор. Харьков, площ. Тевелева—ВРЦЯИ. Телефон № 15—06.
- 2) Советами Физкультуры УССР (При Сгр. Исполкомах).
- 3) Почтово-Телеграфными Конторами УССР.
- 4) Конторами „ДВИГАТЕЛЬ“.
- 5) Издательствами СССР и
- 6) Специальными Уполномоченными Издательства „ВФК“.

Головні счета Издательства в г. Харькове:

- В вечернем Аг-ве ГОСБАНКА—44.
- В УКРАИНБАНКЕ—664.

Зміст ч. 2 (25)

Оповідання:

Поворот—П. Лісовий.
Жінки—Курт Клебер.

Нариси:

Місто розквітає—А. Чаров.
Будуємо школи—Неуронов.
«Тарас Шевченко» (кіно-фільм)—Л. Мог-ський.
З минулого України—Г. Мохно.
Рибалки Данії—Є. Бурксер.

Статті:

1905 рік й українська, художня література—А. Лейтес.
Чи можна віддалити старість—Н.

Вірші.

* * *
* * *
* * *

Юльян Шпол.
Вол. Сосюра.

Сатира, гумор:

Так нічорта з того й не вийшло—Остап Вишня.

ВСЕ

БАЧУ,

ВСЕ

ЗНАЮ

БО

60

ВСЕЕСВЕТ
ЧИТАЮ

Дирекция
Учебная книга